

Reindriftnytt Boazodoallo·odđasat

Nr. 1 - Mars 2004 - 38. årgang

Reindriftnytt Boazodoallo-oddasat

Ansvarlig utgiver:

Reindriftssjef Ellen Inga O. Hætta
Reindrifftsforvaltningen
Markveien 14, 9510 Alta

Telefon Reindrifftsforvaltningen:

78 45 70 20
78 45 70 49 (fax)
e-post: alta@reindrift.no

Hjemmeside: www.reindrift.no

Redaksjon:

Ansvarlig
Agnar Berg
Tlf: 75 51 86 27 e.kl 17.00
Per Torbjørn Jystad
Tlf: 75 58 58 99 e.kl 17.00
Mobil: 45 61 04 47

Adresse:

Per Torbjørn Jystad
Storsvingen 9, 8012 Bodø
Merk; Reindriftnytt
e-post: ptojy@online.no

Annonser:

MediaRingen AS
Postboks 1323, 9505 Alta
Tlf. 78 45 70 04
Fax. 78 45 70 05
e-post: sarilla@mediaringen.com

Grafisk produksjon:

Bjørkmanns Trykkeri AS
Aronnesv. 63
Postboks 2132, 9507 Alta
Tlf: 78 44 66 88
e-post: post@bjorkmanns.no

Annet:

Reindriftnytt utgis fire ganger i året. Magasinet har et opplag på ca. 2.500 og henvender seg til utøvere og forvaltning i og rundt reindriftnæringen.

Forsiden: Trening til reinkappkjøring en torsdag ettermiddag på Karasjohka. Biret Risten Eira til venstre, og Sara Christine Eira holder orden på tidtakingen. Foto: Per Torbjørn Jystad.

Foto baksiden: Per Torbjørn Jystad

Innhold

Tar landet bit for bit

Reindriftnæringen sloss på alle kanter mot nye hyttefelt med veier og strøm. Verst er det i sør, og hyttebyggingen er vanskelig å stoppe. I beste fall klarer næringen å begrense utbyggingen, sier forskerne.

Side 8–11

Hard kamp ved grensen

På grensen til Russland står reineier Jan Amundsen steilt mot Forsvaret. Etter at Schengen-avtalen ble undertegnet i 2000 har grensevaktene fått en flåte med snøscootere. Et tidligere godt naboskap er dermed vendt til en feide om lovlig eller ulovlig kjøring.

Side 15–17

Anders tar føttene fatt

Reineier Anders Eira velger å drifte på gammelmåten. Han tyr fortsatt til føttene i arbeidet med flokken. Men Eira er hardt presset. Distriktet har den verste rovdyrplagen i hele landet.

Side 24–26

Skulle vært EU-rein?

Norsk rein inn i EU. På tvers av grensene mellom Norge, Sverige og Finland er det delte meninger om EU-medlemskap er godt eller dårlig for reindriftnæringen.

Side 36–38

Spiste mer reinkjøtt

To prosent av de spurte i en undersøkelse gjennomført av Opplysningskontoret for kjøtt i januar i år opplyser at de spiste reinkjøtt på nyttårsaften.

Av: Agnar Berg

Ifølge Opplysningskontoret for kjøtt har reinkjøtt ikke fått noe utslag ved tidligere «juleundersøkelser».

Viktig med jevne kampanjer

Med bakgrunn i at store mengder reinkjøtt hopet seg opp på lager og at slakteriene i nord av den grunn sluttet å slakte rein, bestemte landbruksminister Lars Sponheim på et møte i departementet 27. november at det skulle settes igang en markedskampanje for reinkjøtt.

Opplysningskontoret for kjøtt skulle utarbeide en «hastekampanje» før jul, med et budsjett på tre millioner kroner. TV ble et sentralt verktøy for å eksponere reinkjøtt.

– Ut fra den knappe tiden vi hadde til rådighet synes jeg at kampanjen var vellykket. Målingene våre tyder på at salget av reinkjøtt økte

Påskeskampanje

Det er satt av 1,3 millioner kroner til markedsføring av reinkjøtt før påske. Finnebiff er en av rettene det vil bli spesielt satset på. Målet til NRL og staten er at kjøttlagrene skal være tomme til høsten.

Reinsdyrfilet. Markedskampanjen for jul for å få folk til å spise mer reinkjøtt virket til en viss grad.

Foto: Inkognito as

etter at kampanjen startet. Men jeg ser imidlertid at kampanjen ikke hadde den store effekten for å få ned lagrene til reinslakteriet Aage Pedersen i Finnmark, fordi Norsk Kjøtt sine lager i Sør-Norge ble tømt først, sier Even Nordahl i Opplysningskontoret for kjøtt.

Aage Pedersen har avtale med Norsk Kjøtt, og det har ført til at Norsk Kjøtt ikke har bestilt reinkjøtt fra Finnmark, før deres lagre har blitt redusert.

Bra med TV-kampanje

– Det er vanskelig å måle effekten av en slik kampanje, men de som trodde at den ville gjøre underverker har tatt feil. Det vi trenger nå er jevne kampanjer og så kan en heller «gire opp» etter behov. Jeg er bekymret for kommende høstslaktning hvis ikke dette med markedsføring blir tatt på alvor. I verste fall kan vi få et prisfall på reinkjøtt på 10 til 20 prosent, sier

administrerende direktør i Reinslakteriet Aage Pedersen, Thor Aage Pedersen.

– Kampanjen var veldig bra og reklameinnslagene kan brukes i mange år fremover, men jeg stiller spørsmål om den hadde noen særlig effekt på julesalget av reinkjøtt, fordi den kom for tett mot jul da de fleste allerede har bestemt seg for hva de skal ha til julemat, sier Arnstein Stensaas i Stensaas Reinsdyrslakteri.

Stensaas sier videre at butikkjedene bør få et forvarsel minst to måneder før en går igang med en slik kampanje.

– Skal en kjøre reklameinnslag på for eksempel reinsdyrsteik, så må en være sikker på at alle butikkene har steik tilgjengelig, sier han.

Leder i NRL, Aslak J. Eira, sier at TV-kampanjer for å få solgt reinkjøtt er bra, men at de må planlegges skikkelig ved at en også sørger for at reinkjøtt er tilgjengelig.

Oaivečálus

Guovvamánu 17. beaivvi vuolláičállojuvvui boahte jagaš Boazodoallošiehtadus. Goappašit oasit ožžot leat duhtavaččat dainna odđa šiehtadusain. E.e.. sáhttá namuhuvvot:

- buvttadandoarjja jotkkojuvvo
- buoriduvvon njuovvaneavttut vuoruhuvvojit

Eaktun dáidda lea diedusge ahte váldet go njuovahagat vuosttá gávpečorragiid. Šiehtadusbealit mearridedje áibbas odđa doarjjaortnega diibma. Dan odđa ortnegis ii oainne bohtosiid jus boazoeaiggádat eai vuovdit bohccuid. Dát jahki lea čajehan ahte ollu sáhttá buoriduvvot das movt njuovahagat doibmet ja mot bohccobierggu jodihit. Šiehtadusbealit šattaiga ovttaoavilii bidjat 5 mill. ruvno e.e. oastit 2 njuovvan-biilla. Boazodoallu ii nákke vel ovtta jagi mas njuovvanvejolašvuodat hehttejuvvojit. Njuovvan-biillaid oastin sáhttá mánngga ládje leat rievttis strategija, muhto de galgá maiddái leat gozuid alde ahte das sáhttet leat mánnga heajos beali. Jus ealáhus galgá alcces sihkkarastit stuorit oasi bohccobierggu árvoháhkamis, de ferte maid oastit ja jodihit rustega mas biergu gárvvistuvvo, ja dasa lassin ferte ferte viššalit márkanfievredit buvttaga. Njuovvanrustegiid oastit iešalddis ii buorit dili, muhto baicca sáhttá vearaskahttit dili.

Lea imašlas ollu olbmuide jurddašit ahte njuovvanbázahagaid, gubmuid, sáhttá gittiide bidget vai buorida šattu, muhto eatnan vuollái ii oaččo roggat. Lea movttidahtti go Smuk/Nesseby A/S Várjjagis (geahča artihkala bládis), boahte jagi sáhttá giedahallat iežas njuovvanbázahagaid hálbeli go kompostere dan. Berre veardidit galgá go diekkár kompost-rustegiid ásahtit eará sajiide.

Lea ovttamielalašvuolta geavahit ollu návccaid fuomašuhttit bohccobierggu olbmuide. Ovdal juovllaid čadahuvvui kampanje ovttasrádalaččat Opplysningskontoret for Kjøtt nammasaš ásahtusain, ja das lei buorre boadus. Seammasullásaš kampanje boahtá čadahuvvot ovddabeal beassáziid ja čakčii. Go ii leat leamaš márkanfievredeapmi guhkes áigái, sáhttet stuorit kampanjet dagahit buoret jodu bohccobiergui. Guhkit áiggi badjel lea dárbu ráhkadit bistevaš struktuvrra dasa movt jodihit bohccobierggu. Movt ja makkár strategijaid galgá geavahit loktet bohccobierggu árvvu

ja movt galgá márkanfievredit dan, berre leat hástalus sidjiide geat barget oláhit iešgudetlagan márkaniiida.

Álttá diggegoddi lea duomus guovvamánu 18. beaivvi 2004 gávnahan ahte 6 boazodoalli, geat ledje áššáškuhtton rihkkut guohtunrájiid, eai leat bargan maidege lobihemiid. Duomu vuoddu lea go ii leat čielggas geas lea guodohan-vuoigavuolta Árramarrasis. Riekti dadja duomustis ahte rihkkun-áššiid lea váttis čielggadit go lea sáhka oamastanvuoigavuolta guohtuneatnamiidda. Mañemus jagiid lea leamaš ráfálaš siiddastallan ja unnan mastalmasat Finnmárkku dálveguohtunguovlluin. Jus dat galgá bistit, lea dárbbaslaš ahte vuoigatvuodat guohtuneatnamiidda čielggaduvvojit. Eanandoalus čielggaduvvojit diet vuoigatvuodat Eananjuohkinrievttis. Berre maiddai ásahtuvvot duopmostuollu dan odđa sundi-ámmahii Sis-Finmmárkkus mii lea aitto ásahtuvvon, mas sáhttá čielggadit vuoigatvuoda-gažaldagaid boazodoalus.

Oddajagimánu loahpageahčen heitii Eanandoalldirektevra Almar Sagelmo virggistis, go lei leamaš 18 jagi ámmahis. Mii hálidit dan oktavuodas giitit Almara buori ovttasbarggu ovdas.

Johan Ingvald Hetta

Leder

Den 17. februar underskrev avtalepartene neste års reindriftsavtale. Begge parter kan være fornøyd med den inngåtte avtalen. Bl.a. kan følgende trekkes fram:

- Videreføring av produksjonspremie
- Prioritering av bedret slaktemuligheter

Avtalepartene vedtok et helt nytt tilskuddsregime i fjor. Dette regimet vil man bl.a. ikke kunne se virkninger av dersom reineiere ikke får levert rein til slakt. Årets slaktesesong har vist at mye gjenstår i gjennomføring av slakt og omsetning av rein. Partene ble under årets forhandlinger enig om å avsette 5 mill. til bl.a. investering i 2 slaktebusser. Reindriften vil på mange måter ikke tåle å gå inn i en ny sesong til høsten hvor slaktemulighetene vil være en flaskehals. Investering i slaktebusser kan være en riktig strategi på mange måter, men man må være våken for at det også finnes fallgruber i en slik satsning. Skal næringen selv sikre en større del av verdiskapningen i kjøttproduksjonen kreves det imidlertid også investering og drift av videreforedlingsanlegg, samt et aktivt markedsarbeid. Investering i slakteanlegg alene vil ikke

bedre situasjonen, heller kunne gjøre vondt verre.

Det fortoner seg merkelig for vanlige mennesker at slakteavfallet, i hvert fall vom innhold, kan spres på åker som vanlig husdyrgjødsel, men ikke graves ned i kanten på åkeren. Det er positivt at Smuk/Nesseby A/S i Varangerbotn (se artikkel i bladet) fra neste slaktesesong ser ut til å kunne håndtere eget slakteavfall til overkommelig pris ved kompostering av avfallet. Slike kompostanlegg bør vurderes etablert også i andre områder.

Det er bred enighet om bruk av betydelige ressurser i kampanjer for å øke bevisstheten hos forbrukeren om reinkjøtt. Det ble gjennomført en julekampanje i samarbeid med Opplysningskontoret for Kjøtt med godt resultat. En lignende kampanje vil bli gjennomført til påske og videre følges opp til høsten. Etter en lang periode med svært begrenset markedsføring, vil større kampanjer igjen kunne vekke til liv interessen for reinkjøtt. På sikt vil det imidlertid være behov for en permanent struktur i den generelle markedsføringen av reinkjøtt. Hvordan og hvilke strategier som skal ligge til grunn for merke-

varebygging og markedsføring av spesielle produkter bør være en prosess som aktørene i bransjen selv styrer.

Alta tingrett har i dom den 18.02.04 frifunnet 6 reineiere for ulovlig beiting. Grunnlaget for frifinnelse er tvil om særlige beiterettigheter i Attamaras. Som retten selv sier i dommen så er en straffesak mindre egnet til å avklare rettighetsspørsmål til reinbeite. De siste årene har det vært en god siidatilpasning på vinterbeitene i Finnmark. For å ta vare på denne positive utviklingen er det helt nødvendig at de innbyrdes rettigheter til reinbeite avklares. I jordbruket blir rettigheter av slik art avklart gjennom jordskifteretten. Det bør også for reindriften etableres en form for skifterett, som fordeler beite og bruksrett mellom siidaer. Denne retten kan etableres i tilknytning til det nyetablerte sorenskriverembetet for Indre Finnmark.

Almar Sagelvmo gikk av som landbruksdirektør i slutten av januar etter 18 år i embetet. Vi vil i den forbindelse takke Almar for et godt samarbeid.

Johan I. Heatta

Vil kompostere slakteavfallet lokalt

Smuk/Nesseby AS i Varangerbotn mangler fortsatt godkjenningen av prøveprosjektet med kompostering av slakteavfall. Teknikken er enkel og vil kunne brukes av mange slakterier som i dag må sende avfallet langt avgårde for destruering.

Av Per Torbjørn Jystad

Rundt to–tre kroner per kilo rå kjøttvekt er besparelsen hvis det i fremtiden blir lovlig å kompostere slakteavfall lokalt.

– Det er et godt prosjekt. Selve investeringskostnaden vil trolig ikke overstige 150.000 kroner. Med ca. 4.000 tonn reinkjøtt i året er et slikt anlegg dermed svært raskt inntjent, påpeker aksjonær Odd Erling Smuk i Smuk/Nesseby AS.

Det er Smuk/Nesseby AS som formelt står som søker i komposteringsprosjektet, men utad er gruppen like godt kjent gjennom salgsselskapet Neiden Rein. Smuk Nesseby er for øvrig eid av en gruppe reineiere, der distrikt 6, Várjjatnjárga, står som hovedaksjonær. Og det er dette selskapet som eier videreforedlingsanlegget i Varangerbotn der også komposteringsanlegget skal legges.

Åpent anlegg først

Ekspertisen på kompostering er hentet fra Lindum Ressurs og Gjenvinning AS i Drammen. I tillegg er det gjennomført en egen hygienestudie ved Jordforsk. Selve komposteringen vil foregå i åpne ranker med en høyde på to meter og en bredde på fem meter. I første rekke vil man

Stor gevinst. Aksjonær Odd Erling Smuk i Smuk/Nesseby AS mener at kompostering av slakteavfall kan gi et viktig bidrag i reindriften. I første rekke ved at man unngår kostnadene ved å sende avfallet til destruering. Ferdig kompostert slakteavfall kan også selges som et jordforbedringsmiddel. I containeren er det ferdig kvernet avfall. Luktplagen er helt minimal selv inne i hallen.

Foto: Per Torbjørn Jystad

bygge et åpent anlegg, men man tar høyde for nye investeringer etter i krafttredelse av et EU-direktiv som er ventet fra 1.1. 2005, forklarer Smuk.

Han mener det er avgjørende at de små og mellomstore slakteriene kan få en slik kostnadsbesparelse. Det er tøffe tider i bransjen og Smuk/Nesseby AS har som et mellomstort anlegg støtt på økonomiske problemer, ikke minst som følge av den vanskelige markedssituasjonen i høst. Et par kroner per kilo er derfor mye å betale i unødvendig transport av slakteavfall til nasjonale destruksjonsanlegg.

Dette tar tid

Selve prosjektet ble lansert for halvannet år siden, og Smuk er langt fra fornøyd med at det har tatt så vidt lang tid å få på plass de nødvendige tillatelsene til å gå i gang.

Det siste som nå har skjedd i saken, er at et brev fra Finnmark fylkeskommunes kulturminneetat stikker kjepper i hjulene. Kulturminneetaten har krevd at området der anlegget er tenkt plassert må undersøkes.

– Brevet er først kommet oss i hende i dag, sier førstekonsulent Stig Moen ved Fylkesmannens miljøvern-avdeling i Finnmark til Reindriftnytt 1. mars.

Det aktuelle brevet er sendt til Nesseby kommune og har dermed ikke dukket opp før nå nylig i saksbehandlingen hos Fylkesmannen.

– Dette brevet burde også vært sendt til oss, fortsetter han.

Moen kan bare konstatere at Fylkesmannen var i innspurten på sitt arbeid, men at kulturminneetatens krav om befarings etter fredede kulturminner går foran alt annet. Og en befarings kan tidligst gjennomføres til sommeren, leser han i brevet.

Kan ikke si ja nå

Moen kan heller ikke forskudtere et ja til Smuk/Nesseby. Først når alle fakta ligger på bordet kan et endelig vedtak fattes hos Fylkesmannen.

– Men på generelt grunnlag kan vi si at vi er positive til slike komposteringsanlegg og en lokal utnyttelse av ressursene. Det går derfor helt sikkert an å finne løsninger, understreker han.

– *Smuk/Nesseby mener at saksbehandlingen hos dere har tatt lang tid?*

– Til det kan jeg bare svare at vi først fikk inn en søknad på et slikt komposteringsanlegg i august i fjor, og allerede i oktober ble saken sendt ut på høring. En slik prosess tar nødvendigvis noe tid. Underveis måtte vi også be om supplerende informasjon fra søkeren, svarer Moen.

Odd Erling Smuk viser til at mens saksbehandling har pågått, er det gitt tillatelser til å dumpe slakteavfall i nærheten av slaktegjerdar. Det forundrer ledelsen ved slakteriet. Moen forklarer på sin side at tillatelsen til å dumpe slakteavfall er en godkjent ordning for småskala feltslakteri (jfr. Småskalaprojektet), men at det gjelder andre regler for de ordinære slakteriviksomheter.

Utbedre traseer

Etter komposteringen kan slakteavfallet anvendes til flere formål, fortsetter Smuk. Et av disse er jordforbedringsmiddel til utbedring av kjøretraseer i terrenget. Med komposten blir det fort grønt igjen, noe som hindrer erosjon. Det ligger med andre ord ikke bare en fortjeneste i lavere fraktkostnader, men også på et mulig salg av kompostert avfall.

– Uansett er

slakteavfall en ressurs som kan brukes lokalt. Det gjelder uavhengig om det er slakteriet, reineren eller begge som får en gevinst, påpeker han.

I vinter foreslo miljøvernorganisasjoner at man kunne dumpe ubearbeidet slakteavfall i de ødelagte områdene for å reparere skadene etter terrengekjøretøy. Det sa både Mattilsynet i Karasjok og Fylkesmannen i Finnmark nei til med bakgrunn i faren for smitte.

– Gjennom kompostering fjernes smitterisikoen, understreker Smuk.

I og med at beina kvernes inn får man også en masse med høyt kalinnhold. Komposten kan derfor brukes i flere sammenhenger. Smuk nevner beplantning i de store beitehagene samt å pløye inn jordforbedringsmiddel der det drives høyproduksjon.

AKADEMISK KVARTER
B O K H A N D E L

Fagbokhandelen i Nord-Norge

— **Stort utvalg av bøker om og på samisk** —

Vi sender over hele landet

Hovedgården, UiTø • 9037 Tromsø
Tlf. 77 64 49 20 • Faks 77 64 49 19
ak@ak.uit.no • www.ak.uit.no

Antall fritidsbygg i reinbeiteområder pr. januar 2003 (grovfordelt)

Øst-Finnmark	7033
Vest-Finnmark	4232
Troms	9475
Nordland	18961
Nord-Trøndelag	14050
Sør-Trøndelag/Hedmark	10637
Tamreinlag	
Sum samisk reindrift	64388

Antall fritidsbygg i kommuner med reindrift pr. januar 2003, kommuner med flere enn 500 fritidsbygg

Røros	2337
Rendalen	2215
Narvik	2047
Rana	1935
Sør-Varanger	1879
Tromsø	1785
Steinkjer	1665
Selbu	1526
Bodø	1498
Midtre Gauldal	1471
Tydal	1361
Saltdal	1203
Verdal	1196
Engerdal	1102
Alta	1034
Fauske	1019
Meråker	1005
Kvalsund	982
Holtålien	977
Hemnes	874
Balsfjord	874
Porsanger	808
Harstad	801
Lierne	797
Vadsø	793
Vestvågøy	692
Lenvik	687
Grane	684
Gildeskål	665
Hamarøy	641
Tysfjord	622
Målselv	607
Andøy	565
Skånland	557
Tolga	550
Bardu	537
Sortland	515
Tranøy	506
Tana	505
Kautokeino	350
Karasjok	280

Tusenvis av nye hytter presser på

Det siste tiåret er det banket gjennom planer for opp mot 10.000 nye hytter i kommuner med reindrift. Og mer kommer – ikke minst som en følge av situasjonen i landbruket der bøndene må ta i bruk utmarka for å øke lønnsomheten.

Av Per Torbjørn Jystad

Hyttebyggingen representerer per i dag flertallet av arealsakene der reindriftsnæringen blir berørt, viser en undersøkelse forskerne Ivar Lie og Vigdis Nygaard ved Norut NIBR Finnmark har utført. Og forskerne ser at reindriftsnæringen er nesten hjelpeløs i forhold til å stoppe hyttebyggingen helt. Dog nytter det å kjempe i mot.

– I de fleste sakene blir utbyggingene redusert når næringen kommer på banen med sine innsigelser, sier forsker Ivar Lie ved Norut NIBR Finnmark.

I 1997 sto det ifølge tall fra Statistisk Sentralbyrå ikke mindre enn 59.000 fritidsboliger og hytter i kommuner med samisk reindrift. Ved

inngangen til dette året var antallet økt til 65.000. På toppen av disse tallene kommer flere tusen byggeklare tomter.

Hele tiden nye hytter

Norut NIBR Finnmark var i høst ferdig med forprosjektet til en større undersøkelse om hyttebygging i områder med reindrift. Målet nå er å finne ut mer om hvor godt arealplanprosessene fungerer for reindriftsnæringen og i hvilken grad man har innflytelse over det endelige resultatet. Selve forskningsprosjektet skal være avsluttet i 2005. Da vil man blant annet ha gjennomført nærmere studier i tre–fire kommuner. To av disse er Selbu i Sør-Trøndelag og Kvalsund i Finnmark.

– Med fire års rulleringsperioder på kommunenes arealdelplaner, er det hele tiden nye hyttefelt på planstadiet. Og kommer det forslag om 200 hytter ender man opp gjerne opp med 100 når saksgangen er over. Reindriftsnæringen har små muligheter til å stoppe dette – bare begrense utbyggingene mest mulig, konstaterer

Hytter og rein. Det kan være vanskelig å forklare personer utenfor næringen at reinen skyr hyttene når man får se slike bilder. Men en rekke undersøkelser i Norge og Finland viser at størstedelen av flokken skyr hyttene.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Lie. I en del områder hvor det drives samisk reindrift, særlig i de sørligste områdene, er omfanget av hytter og ferdsele så stort at det nærmer seg en kritisk grense for hva næringen kan leve med.

Forsker Ivar Lie ved Norut NIBR Finnmark.

Forsker Vigdis Nygaard ved Norut NIBR Finnmark.

Vei vann og kloakk

Hytteproblematikken er utvilsomt størst sørpå, men lenger nord strømmes det også på med stadig nye hyttefelt. Trenden er også helt klar; Flere hytter, med vei, vann og kloakk og dermed mulighet for utvidet helårsbruk.

Samtidig kommer det tydelig frem at landbruket er presset til å ta i bruk utmarka for å øke inntjeningen. Det er en ønsket politisk ønsket utvikling, og hytter med tilhørende aktiviteter gir nye inntektsmuligheter.

– Det er heller ikke enkelt for reindriften å si helt nei. Næringen er avhengig at man skal ha et godt forhold til lokalsamfunnet i etterkant. Dermed inngås det ofte kompromisser, slår Lie fast.

Hvor mange hytter som er godkjent planlagt etter 1995 i kommuner med reindrift er ukjent. Et grovt anslag lyder på 10.000 til 12.000. Beregningen tar utgangspunkt i at det i snitt i hver av de 120 kommunene med samisk reindrift, er gjennomført en rullering av arealplanen i denne perioden. I hver arealplan ligger det i gjennomsnitt planer om minst 100 nye hytter. Noen kommuner har flere hundretalls, mens andre bare står for noen titalls nye hytter.

Ingen konsekvensutredning

Tross at store hyttefelt eter seg inn i terrenget, kreves det normalt ingen konsekvensutredning for reindriften, da de enkelte hyttefelt sjelden er så store og er forbundet med så store investeringskostnader at de fyller vilkårene for konsekvensutredning. Muligheten til å gjøre motstand begrenser seg til å legge inn innsigelser når areal- og reguleringsplaner legges frem. Så langt har Norut NIBR Finnmark i perioden 1996 til 2002 funnet 87 saker som gjelder hyttefelt der reindriften har kommet med innsigelser. 37 saker omhandler arealplaner, mens 50 er regulerings- og bebyggelses-

Hytteprosjektet utføres av Norut NIBR Finnmark i samarbeid med Norges Landbrukshøgskole (NLH). Mens Norut NIBR Finnmark vurderer saksangang, omfang og utfall av planprosesser og arealsaker, er NLH's rolle i prosjektet å vurdere i hvilken grad konsekvensene, og særlig de samla langsiktige konsekvensene, blir eller ikke blir synliggjort i arealplan- og arealsaksprosessene. Les mer i forprosjektrapporten på: <http://www.finnmark.norut.no/dok/Arealsaker-rapport2003-7.pdf>

planer. Et forsiktig estimat viser at det i disse sakene er lagt inn innsigelse mot 3000–4000 nye hyttetomter. I tillegg kommer en lang rekke enkeltsaker og ikke minst reguleringsplaner der utbygger og kommunen er blitt enig med reindriften om omfanget av utbyggingen. Av de 3000–4000 har reindriften og andre instanser som legger inn innsigelser (Fylkesmannens miljøvern-avdeling, Fylkeskommunens kulturminnevern-avdeling, Samisk kulturminnevern) trolig fått stoppet omkring halvparten.

Det nytter å sloss

Av de 37 arealplansakene der det var kommet innsigelser, endte 22 med mekling hos fylkesmannen eller til endelig avgjørelse i Miljøverndepartementet. Nesten alle (8 av 9) som ble avgjort i mekling endte med kompromiss som innebar at en del av hytteplanene gikk gjennom. Av de som ble avgjort i Departementet, ble hyttefeltene i halvparten av tilfellene ikke godkjent (3 av 6).

Av de 50 reguleringsplanene gikk 34 videre til mekling eller ble sendt til departementet. De aller fleste som ble avgjort i mekling endte med kompromissløsninger (14 av 17), mens et stort flertall av sakene som ble avgjort av Departementet ble avvist (11 av 15).

– Med andre ord det nytter å ta til motmæle?

– At så vidt mange av reguleringsplanene ble avvist i departementet

kan nok også skyldes at reindriftsnæringen som regel bare har gått til departementet når man har vært sikker i sin sak, påpeker Lie.

– Har man fra reindriftsnæringens side klart å stoppe hele hyttefelt?

– Som tidligere sagt ender ofte konflikten med et kompromiss der det blir bygd litt, men det har også forekommet at hele reguleringsplaner er trukket etter kontakt mellom reindrift og utbygger/kommune, eller etter mekling. Av de sakene som har gått helt til Departementet for avgjørelse, har altså en del reguleringsplaner, og til og med hele arealplaner, blitt avvist.

Mer spillerom i landbruket

– I den nye plan og bygningsloven skal også forholdet til reindriften behandles særskilt. Hvordan vil det virke inn?

– En av utfordringene i den nye planloven er at landbrukets virksomhet som tidligere har vært definert som stedbunden næring, er foreslått endret til gårdstilknyttet aktivitet. Ofte er det da hyttebygging og aktiviteter med utspring fra hyttefeltene som kan gi merinntekter. I og med at definisjonen gjøres mer romslig vil det bli enklere for landbruket å ta i bruk egen utmark.

– Reindriften må både forholde seg til Staten/kommunene og private som grunneiere. Er det noen forskjell her?

– Vi har blant annet valgt ut Selbu kommune i forskningsprosjektet for å se nærmere på den problemstillingen. Prinsipielt skal det ikke være forskjell da arealplaner skal styre arealbruken uavhengig av hvem som eier grunnen, men i praksis kan det bli betydelige forskjeller. I kommuner med mange private grunneiere vil hytteplanene ikke nødvendigvis bli samordnet, selv om det i noen grad skjer samordning i utmarkslag. Denne typen samordning, som gjerne resulterer i konsentrasjon av hytteområdene, er lettere å få til i kommuner med mye statsgrunn. På den andre siden kan det i de sistnevnte kommunene være lettere å få godkjent store hyttebyer som genererer mye ferdsel, avslutter Lie.

Reinen skyr hyttefeltene

Forskning både i Norge og Finland viser at reinen trekker seg unna hyttefelt. Men denne kunnskapen når sjelden frem fordi etablering av nye hyttefelt normalt ikke gir hjemmel for å kreve konsekvensutredning.

Av Per Torbjørn Jystad

– En rekke undersøkelser viser at rein trekker seg unna der det bygges hytter. I praksis kan dyrene redusere bruken av områder mange kilometer fra der selve hyttefeltet ligger. I hyttefeltet i

Repparfjorddalen i Kvalsund kommune i Finnmark kunne vi påvise at områder opp til fire kilometer fra bebyggelsen ble mindre brukt enn forventet, sier forsker Ingunn Vistnes ved Norges Landbrukshøgskole. I stedet brukte reinen områder med mindre og dårligere beite, og vanskeligere snøforhold, sier Vistnes.

Tilsvarende erfaringer har man etter oppbyggingen av turistanlegget Saariselkä i Nord-Finland. Der fant man de samme effektene i en omkrets av hele ti kilometer. Liknende funn har man også fra forskning på villrein og hyttefelt i Sør-Norge.

Simlene stikker unna

Det er i første rekke simler med kalv som trekker seg unna selv om det medfører at dyrene må ta til takke med langt dårligere beite. Bukker og ungdyr derimot er det langt fra uvanlig at man ser tett

rundt hytter og andre anlegg.

– At enkelte dyr trekker helt ned i bebyggelsen gjør det vanskelig å forklare at hyttebyggingen er et problem, men ser man på hele flokken, er altså effekten at de fleste trekker seg unna, presiserer hun.

En annen utfordring for reineiere er å si nei når det bare skal bygges en hytte til.

– Man kan lett bli oppfattet som hysterisk når det lages stor ståhei for en enkelt hytte, men saksbehandlingen tar ikke hensyn til de samlede effektene. Med en bit-for-bit saksbehandling får næringen aldri anledning til å kartlegge de samlede effektene av mange hytter. Det er en systemfeil som kommer

tydelig fram når det gjelder hyttebygging, og som rammer reindriftsnæringen gang på gang, sier Vistnes. Vi kommer til å se nærmere på dette i det pågående forskningsprosjektet mellom Norut-NIBR og NLH.

Kravene foreldes

Reindriftsnæringen må også være påpasselig med å kreve erstatning i tide.

– I rettssaken om hyttefeltet i Repparfjorddalen innrømmet kommunen at hyttefeltet representerte en ulempe for driften, men mente at klagen kom for sent i forhold til foreldelsesfristen på tre år. Selv om hyttefeltet hadde vokst gradvis frem, fant retten at grensen for hva som kunne regnes som en stor skade var overskredet mer enn tre år før reineierne gikk til erstatnings-søksmål. Dermed tapte de saken.

Ingunn Vistnes.

Snøscooter neste konfliktområde

Når bygde-Norge skal ta i bruk utmarka for å sikre landbruket økte inntekter, står hyttebygging øverst på planen. I Nord-Trøndelag ser man at det neste steget er krav om scooterløyper.

Av Per Torbjørn Jystad

– I mange kommuner skjeler man til de seks kommunene der det er gjennomført en forsøksordning med lokalt ansvar. Det er ingen tvil om at man i flere kommuner ser mulighetene som ligger i scooterturisme og rekreasjons-

løyper, sier reindriftsagronom Harald Sletten i Nord-Trøndelag.

Han viser blant annet til Namskogan kommune. Der fikk man nei fra Miljøverndepartementet på etableringen av flere mil med rekreasjonsløyper. Nå rulleres kommunens arealdelplan og der er det på tross av avslaget tegnet inn på nytt flere traseer.

Områdestyret har i siste møte fremmet innsigelse i forhold til den aktuelle løypen som er tenkt å gå fra Trones til kommunegrensen

mot

Røyrvik. Dette begrunnes med hensyn til flytteleier, oppsamlingsområder og kalvingsland.

Det vises også til at slike snøscooterløyper ikke er hjemlet i eksisterende lovverk og derfor vil

kunne være villedende på arealkart.

Selv om inntegningen er uten rettsvirkning i arealdelplanen og ikke hjemme i en behandling i henhold til plan og bygningsloven, er det uheldig at de faktisk fremstår som en del av det lovlige planverket.

– Både i kommunene og blant næringsaktører ser man at man i forsøkskommunene får etablert løyper, og derfor ønsker man å hoppe på – lenge før erfaringene fra forsøkskommunene i det hele tatt er evaluert.

Sletten er heller ingen scooterhater. Han peker

blant annet på etableringen av snøocotercrossbanen i Snåsa som et godt tiltak for å unngå at utmark tas i bruk til «rekreasjonskjøring».

Reindriftsforvaltningen i Nord-Trøndelag har også gode erfaringer med leiekjøringen – næringsdrivende som kjører på oppdrag for hytteeiere og lignende.

– De er både sitt ansvar bevisst og representerer et oppsyn. Samtidig er det en næringsvei, påpeker han.

Harald Sletten,
Reindriftsagronom
i Nord-Trøndelag

Maritex GÁVPI

BOAZODOALLOBIERGASAT REINDRIFTSUTSTYR

Suohpanat, gielat, bealljemearkkat, báttit, spráijat,
Strømeng-niibbit, gápmagat ja kartankat.
Lasso, lassoringer, øremerker, bånd, spray,
Strømeng-kniver, skaller og kartanker.

DUODJI

Náhkkedujiide – sistit, suotnaárpput, áimmit, nálut,
náhkkevuoidasat, bårkobulvarat.
Gávttiide – gáktedinggat, láddit, hearvabáttit ja Kero bieksut.
Det meste til skinnsøm – skinn, senetråd, nåler,
skinnsurning, barkepulver.
Til koffer – stoffer, kleder, pyntebånd og Kero's bieksu.

*Fina min gávppis dahje min neahhtagávppis.
Mii sáddet gálvvuid miehtá riika.
Besøk vårt utsalgssted i Kautokeino eller vår nettbutikk.
Vi sender over hele landet.*

WWW.GAVPI.COM

TLF. 78 48 60 07

Rein-gjerder

Tornado Wire er spesialist
på ståltråd-gjerder
for alle typer husdyr og vilt.

Forhandler:

Agentur Roald Kverneland

Karpbukt, 9900 Kirkenes

Tlf. 78 99 69 22 / 959 93 660 - Faks 78 99 69 35

Reindriften til OL

Tor Lægheid, leder i styringsgruppen for OL til Tromsø.

Et OL i Tromsø i 2014 skal bære preg av at idrettsbegivenheten skjer nært de samiske kjerneområdene, lover lederen for styringsgruppen for OL i Tromsø, Tor Lægheid.

– Reindriften skal ikke rammes av OL-utbyggingen, fortsetter han.

Av: Agnar Berg

– Reindriften er positivt innstilt til et vinter-OL i Tromsø, men vi er bekymret for arealinngrep i vårt beiteland, sier leder i NRL, Aslak J. Eira.

Konsekvensutredning

– Dette er noe vi er veldig oppmerksom på, og vi har satt ned en gruppe som skal gjøre en konsekvensutredning for å finne ut om det blir konflikter med reindriften. I gruppen er det blant annet representanter for reindriften i Tromsø-området. Vi ønsker med dette arbeidet å analysere og kartlegge situasjonen, samt å prøve å dempe eventuelle konflikter. Selv tror jeg ikke det blir noen store konflikter siden OL i Tromsø planlegges som et kompakt OL, sier Lægheid.

Det er ennå langt frem til 2007 da

den internasjonale olympiske komité, IOC, avgjør hvem som får vinter-OL i 2014 og før det må Stortinget støtte et Tromsø-OL. Men i Tromsø er selvtilliten på topp og planleggingen skjer i turbofart.

Det er opplest og vedtatt der i byen at OL skal legges til Tromsø, første kamp ble vunnet da styret i Norges Idrettsforbund sa nei til Lillehammer og ja til Tromsø.

Lillehammer-OL i 1994 satte ikke bare Norge på kartet, men også det samiske. Nils Aslak Vålkeapääs joik under åpningssermomonien var et bærende element. Det var også reinsdyrene.

– OL på Lillehammer bidro til å gjøre reindriften kjent ut over hele verden, sier Eira.

Samisk perspektiv

Lillehammers OL-general i 1994, Petter Rønningen, sier at det samiske perspektivet var en viktig del av 94-lekene.

– Den samiske deltakelsen var et stort aktivum for OL i 94. For oss var det viktig å ha en ydmyk holdning til det samiske og vi lot tingene skje på samenes premisser, sier Rønningen.

Lægheid sier at samene i langt større grad skal være en del av et Tromsø-OL enn det som var tilfellet på Lillehammer.

– Litt tabloid kan jeg si at den samiske befolkningen var en del av rammen rundt OL på Lillehammer, men de var ikke en integrert del av planleggingen. I Tromsø vil de også være med i planleggingen. Det skal også vises at samene setter preg på

OL, både samisk kultur og arkitektur vil bli vektlagt, sier Læg Reid.

Sametingspresiden Sven Roald Nystø sier at Sametinget stiller seg positiv til et Tromsø-OL.

– Det skal ikke være noen tvil om at det blir et samisk inspirert OL. Det skal vises både på symbolbruken, arkitekturen og innholdet, sier Nystø.

Gavner OL samene?

Nystø sier at det selvfølgelig er betenkeligheter med å være med på et slikt stort arrangement, men at han så langt er fornøyd med hvordan de samiske interessene blir hørt.

– Nå er det jo bare et håp om at vi får OL til Tromsø, og vårt arbeid preges av det. Men skulle IOC si ja til Tromsø i 2007 er det klart at vi fra samisk side vil sette inn større ressurser. Samtidig så skal vi ha en stående vurdering om OL i Tromsø virkelig gavner det samiske folket, sier Nystø.

Lene Hansen fra Kåfjorden i Troms er best kjent som sjef for Riddu-Riddu festivalen. Hun sitter i styringsgruppen til Tromsø-OL. Hun er den eneste samiske representanten i gruppen og er utpekt av Sametinget for å gjøre den jobben.

– Jeg håper nå at både samiske kulturrepresentanter og representanter for blant annet reindriftnæringen kommer på banen og forteller oss hvordan de ønsker å synliggjøre sine interesser i forhold til et OL i Tromsø, sier Hansen.

OL 2014

I konkurranse med Lillehammer om å bli godkjent som Norges kandidat til de vinterolympiske leker i 2004, vant Tromsø.

Det er imidlertid flere nåløyer på ferden. Til høsten må flertallet i Stortinget gå inn for at OL-søknaden sendes. I 2007 skal den internasjonale olympiske komité, IOC, velge ut hvem som skal få arrangere OL i 2014.

Første pocketroman på samisk

For første gang utgis det en romanserie i pocketutgave på samisk. Første boka heter *Geaiddaniehku*, og romanserien *Sáivomáilbmi*. Romanserien er totalt på 12 bøker og er tidligere utgitt på norsk med tittelen *Sjamanens rike*.

Romanserien *Sáivomáilbmi* handler om samers utvandring til Alaska på slutten av 1890-tallet. Den er en frittstående dramatisering bygd på historiske fakta. Steder, historiske hendelser og noen personer er autentiske. Leseren tas med til Finnmark, Alaska og Canada. Reindrift er sentralt i handlingen.

I den første boka *Geaiddaniehku* møter vi unggutten Ánde Rávná. Året er 1893. Vi befinner oss et sted på Finnmarksvidda øst for Máze. Ánde er dreng i Somby-siidaen. I vinternatten må han ut

og jage bort ulv som angriper reinflokkene. Det skjer ikke uten dramatik. Ánde er en dyktig reingjeter. Han har spesielle evner, og vet mer enn folk flest gjør. Han har skremmende drømmer om hendelser som senere skal vise seg å bli virkelige. Ungjenta Marit er tje-nestejente i siidaen. Og hun og Ánde er forelsket i hverandre. Samtidig møter vi pastor Jackson i Alaska. Han leder arbeidet med å få inupiatene til å begynne med reindrift. Og pastoren har hørt at samer er dyktige reindriftsfolk...

Forfatter er Dag Ove Johansen (53), Fauske. Han debuterte som forfatter i 1974, og har hittil utgitt mer enn 20 bøker. Rauni Magga Lukkari har oversatt serien til nordsamisk.

Forlaget Idut gir ut *Geaiddaniehku*.

Maiddáí nuorttabealde lassánit bohccot

Lea media-hušša Oarje-Finnmárkku boazologu geažil dál. Muhto Nuorta-Finnmárkku boazodoalloagronoma Arne Hansen diehtá vissásit ahte maiddái Nuorta-Finnmárkkus lassána boazolohku.

Per Torbjørn Jystad
Sámás: ImO

– Muhtun orohagain leat ollu bohccot, muitala Hansen, ja sus leat jurdagat boahhteáiggi birra.

Easka manjel lohkamiid čakčat dihtet sii gude guvlui boazolohku manná, muhto buorit dálkkádagat manjemus jagiid, buorit dálvvit ja buorit guohtumat dahket ahte boazolohku lassána maiddái Nuorta-Finnmárkkus.

Hansen árvvoštallá ahte boazoeaig-gádiin ii leat mihkke ákkaid njuovvat dál. Son namuha konkrehtalaččat Oarje-Finnmárkku boazologu heiveheami.

– Lea lunddolaš ahte boazologut lassánit dál. Eatnasat jurddašit Oarje-Finnmárkku boazologu heiveheami bonusortnega birra ja dáidet vuordit seammalágán eavttuid, jus boahat nu guhkás ahte ferte čadahit erenoamáš doaimmaid unnidan dihte boazologu Nuorta-Finnmárkkus, lohka son.

Lassin lei vel váttis márkandilli, vaikko Kárášjoh-guovllus leat eatnasat beassan njuovvat čakčat ja dálvet.

Seammaládje go Oarje-Finnmárkku de leat dáppe nai gáržes dálveguohtumat. Ii leat nu álki heivehit buot oktii. Buolbmága ja Kárášjoga odđa rájiid gulaskuddama cealkináigi lea manjiduvvon ja nu dat ášši ii šatta giedahallot ovdal geasi.

Buorit guohtumat. Dán dálvvi leat miehtá Nuorta-Finnmárkku leamaš hui buorit guohtumat, diehtá Leif Arne Iversen, gii dá lea geahčadeame guohtumiid Kárášjoga mielde.

Gode beiteforhold. Beitene i hele Øst-Finnmark har vært svært gode gjennom hele vinteren konstaterer Leif Arne Iversen ved Reindriftsforvaltningens kontor i Karasjok. Her på befaring langs Karasjokka.

Govven/Foto: Per Torbjørn Jystad

Flokkene vokser også i øst

Det er reintallet i Vest-Finnmark som er i medias fokus. Arne Hansen ved Reindriftsforvaltningens kontor i Øst-Finnmark er imidlertid ikke mye i tvil om at flokkene også vokser betydelig i øst.

Av Per Torbjørn Jystad

– I enkelte distrikter er det mye dyr, sier Hansen som er spent på utviklingen videre.

Først ved tellingen neste høst vil man vite mer om reintallsutviklingen, men godt klima de siste årene kombinert med en vinter med gode beiteforhold, gjør sitt til at reintallet vokser også i Øst-Finnmark.

Etter hans vurdering har reineierne heller ikke noe motiv for å eventuelt å slakte ut nå. Han peker konkret på reintallstilpansningsprogrammet for

Vest-Finnmark.

– Det er naturlig at flokkene vokser nå. De fleste ser an mulighetene som ligger i bonusprogrammet for Vest-Finnmark. De forventer nok en likebehandling med vest hvis det kommer til at man også må gjøre ekstraordinære tiltak for å redusere reintallet her i Øst-Finnmark, konstaterer han.

På toppen kom også en vanskelig markedsituasjon, selv om nok de fleste i Karasjok-området har fått slaktet en god del i høst og i vinter.

I likhet med Vest-Finnmark er det begrensede vinterbeiter å ta av. Å få denne kabalen til å gå opp er ikke noe enkelt puslespill. De nye grensene for Polmak og Karasjok har blant annet fått utsatt sin høringsfrist og blir dermed ikke behandlet før til sommeren.

I trøbbel med Forsvaret etter Schengen

Reineier Jan Amundsen har russiske grensesrøyser både i øst, sør og vest. Det har vært et uproblematisk nabo-skap. De to driftsenhetene helt øst i Finnmark har også levd godt med norske grensemyndigheter, men det var før Schengen-avtalen og grense-vaktene ble utstyrt med en flåte med snøscootere.

Av Per Torbjørn Jystad

Det som før var grensekontroll, der vaktene fulgte grensegjerdet, er siden 2000 blitt til et mareritt med scooterløyper både fire, fem og seks kilometer fra grensen.

– Det er ulovlig virksomhet. Forsvaret har ingen hjemmel til å ta i bruk dette terrenget som ledd i grenseovervåkingen, sier Amundsen som vurderer å politianmelde Forsvarets virksomhet i distriktet.

Han understreker at han kan leve godt med Forsvarets grenseoppsyn, samt behovene for å kjøre der det er nødvendig når særlige behov tilsier det. Bar-markkjøringen om sommeren mener han også kan løses hvis det gjøres tiltak, slik Forsvaret har forespeilet, for å unngå at seks-hjulingene må kjøre opp enda flere spor. Han håper også på bedre informasjon om Garnisonen i Sør-Varanger (GSV) sin øvelsesaktivitet, etter at det i de siste årene er blitt lagt flere øvelser i områder med rein.

Distrikt 1, 2 og 3 er et innelukket distrikt. I øst, sør og vest stenger grensen mot Russland og i nord Varangerfjorden. I alt er det ca. 10 mil med grense mot Russland, der det daglig patruljeres av norske soldater og befal.

Det er to driftsenheter i området som drives av Jan Amundsen og Jan Egil Trasti. I alt er det 800–900 rein i vårflokk.

Hytte 4. ved Abborfjell. Langs grensegjerdet ligger en rekke hytter. Denne er plassert nesten to kilometer fra gjerdet med kort vei til godt jaktterreng og fine fiskevann. – Hvorfor her og ikke nærmere grensen, undres Jan Amundsen.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Uforståelig

Men det store problemet er snøscooterkjøringen i Karpdalen, som har gjort at man for fjerde vinteren på rad er jaget ut av dalen.

– Den daglige kjøringen fra november til mai måned i hele dalbunnen og et par tverrgående traséer deriblant en løype midt i trekkveien er nesten uforståelig. Det finnes mange alternativer nærmere grensen, påpeker han.

Amundsen viser også til at grensen overvåkes av grensetårnene med avansert utstyr, skipatruljer, samt helikopter. Spor og aktivitet burde følgelig være enkelt å oppdage vinterstid.

Men midt gjennom Karpdalen – langt fra grensen – pågår det Amundsen mener er ren forlystelseskjøring. Overalt i det mest grøderike senhøst- og vinterbeite de to driftsenhetene disponerer, er det flust med merkepinner og scooterløyper når Rein-driftsnytt drar på befarig i midten av februar.

Hytter på rad og rekke

Sammen med Schengen-avtalen kom også kravet om å bygge grensehytter

med 3–4 kilometers mellomrom. Hyttene til vaktmannskapene ligger på rekke og rad langs gjerdet. De fleste både med utsikt og relativt kort avstand til grensen. Men en av hyttene skiller seg ut. Hytte nr. fire er plassert langt fra grensen – midt i det beste jaktterrenget og med kort vei til fiskevannene i dalen. Der er det ofte tett med scootere, og løypene går inn fra alle kanter, mener Amundsen.

Han er krystallklar på «hvorfor» hytta ligger der den gjør og vil ha den flyttet nærmere grensen.

– Skal den stå der må de følge den traseen vi ble enige om på den felles befaringen høsten 2002, understreker han.

Store konsekvenser

Forsvaret sitter selv med en egen rapport der det påpekes de alvorlige konsekvensene av kjøringen i Karpdalen. Man kan sitere flittig fra dokumentet;

- *Dagens situasjon er utilfredsstillende både for reindriften og naturmiljøet generelt.*
- *Det fremlagte patruljeringsmønsteret med barmarktraseer og vinterløyper mellom de nye hyttene er etter vår vurdering klart uforenlig med reindrift i den sørligste delen av området (Karpdalen).*

– Det rare er at om sommeren er GSV aldri å se i Karpdalen. Men straks det kommer snø, strømmer det på med scootere og reinen jages alle veier. I de verste tilfellene fører det til at reinen følger scootersporene og trekker helt ut til kysten til sommerbeitene, sier en innbitt reineier.

Tar selvkritikk

Når Reindriftnytt tar kontakt er oberstløytnant Eldar Elvebu rask med å ta selvkritikk på at Garnisonen i Sør-Varanger ikke har varslet Amundsen godt nok om øvelsesaktiviteter. Elvebu, som er tilknyttet Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) med ansvar for ytre miljø/

Her skulle forsvaret kjørt. Bak gjerdet ligger Russland – Vi har alltid hatt et godt forhold til russerne. Frem til 2000 var vi også godt forlikt med Forsvaret, men innkjøpet av en betydelig snøscooterpark har ført til mye trafikk. Mye er åpenbart ren forlystelseskjøring, mener Jan Amundsen.

Foto: Per Torbjørn Jystad

HMS, viser også til at man vil gjøre en rekke tiltak for å utbedre og forsterke sommertraseene med blant annet kavlematter og geonett. Ødelagte områder skal også revegeteres. Han understreker videre at Forsvaret vil ha et godt forhold til reindriften og at problemet dem i mellom skal løses.

Snøscooterkjøringen er verre å få tak på. Oppgaven med å svare for Forsvarets aktivitet har Major Karstein Harr.

– Forsvaret ønsker at denne konflikten skal løses, sier Harr som er stabsoffiser for miljøvern ved Landsdelskommando Nord-Norge.

– Harr tror at en bedre kommunikasjon mellom GSV og reinbeitedistriktet er nøkkelen for å skape fred igjen.

Mer aktivitet etter Schengen

Harr understreker imidlertid at med Schengen-avtalen fikk Forsvaret et mye mer aktivt grenseoppsyn enn tidligere. I avtalen sies det at vi også skal kunne reagere på eventuelle inn-trengning i området, hvilket medfører større aktivitet i området bak grenselinja. Det gjør nok at potensialet for konflikt er større enn tidligere, sier Harr, som selv har tjenestegjort på grensen mot Russland i mange år.

– Men så langt fra grensen som scootertrafikken pågår ligner dette på miljøkriminalitet. Grenseovervåkingen skjer jo resten av året mye nærmere grensen?

– Jeg vil peke på at i en operativ virksomhet er kjøringen lovlig og ikke et brudd på loven om motorferdsel i utmark. Anses denne kjø-

ringen som nødvendig for å løse oppdraget har vi juridisk sett ikke gjort noe galt, men hensyn til reindriften må helt klart være en del av plangrunnlaget i utøvelsen av grensetjenesten, spesielt i den kritiske perioden midtvinters.

Nytt møte

– Men Karpdalen brukes bare av snøscootere. Er det nødvendig for Forsvaret å kjøre disse traseene med snøscooter de 2–3 månedene dette representerer et problem for reineierne?

– Det er riktig at det bare er i en liten periode av året man har dette problemet. Derfor må det også være mulig å finne frem til løsninger både GSV og reineierne kan leve med, sier Harr. En bedre kommunikasjon mellom GSV og reindriften, også på grensestasjonsnivå, er en absolutt forutsetning for å komme fram til tilfredsstillende løsninger.

Han viser til at det den 25. mars er satt opp et møte på Garnisonen i Sør-Varanger der alle parter er velkommen til å diskutere veien videre.

Levnes liten ære

Forsvarets etterrettelighet levnes liten ære i rapporten som Forsvaret selv har fått utarbeidet av Norges Landbrukshøgskole og Norsk Institutt for naturforskning.

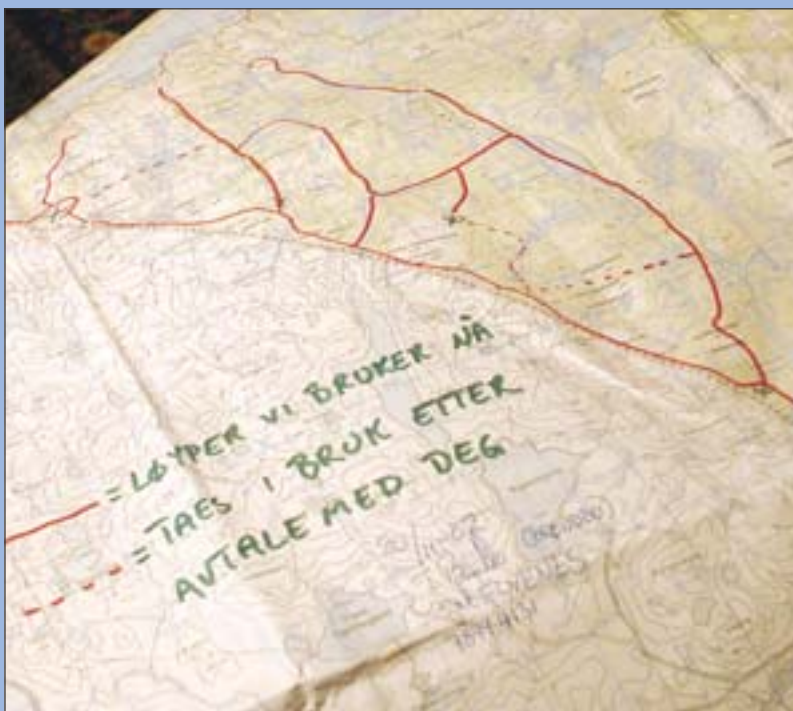
I et av avsnittene heter det; I kommunikasjonen mellom partene har det kommet frem til dels graverende uttalelser, samt direkte feilinformasjon vedrørende omfanget av den militære aktiviteten. Det kunne medført betydelige underestimer av miljøkonsekvenser, skriver forskerne som selv måtte ut på befaring for å finne ut hva som var rett eller galt.

Mens ledelsen ved Garnisonen hevder at konfliktnivået er lavt, slår forskerne kategorisk fast at kon-

fliktnivået med reineierne er høyt.

Reineierne har siden 2001 bestridt ledelsen ved GSV sine opplysninger om aktivitet. Forskerne skriver;

15. oktober 2003: De sakkyndige får tilgang til et kart over scooterløyper som GSV bruker i forbindelse med grensovervåkingen og ferdsel mellom hytter og tårn. Kartet viser langt større bruks- og aktivitetsnivå enn det som er presentert i tidligere kartmateriale og samtaler med GSV. Kartet samsvarer også godt med det inntrykket de sakkyndige fikk under sine befaringer og står i samsvar med reindriften beskrivelse av Forsvarets aktivitet.

Karpdalen. Slik ser løypetraseene ut, slik Forsvarets folk selv har tegnet de inn. Den røde stripen til høyre er den omstridte traseen midt gjennom dalen. 4–6 kilometer lenger øst er grensegjerdet. Havner det rein mellom patruljene og grensen, jages dyrene inn i Russland når gjerdet er føyet ned av snø. Der blir de slaktet ned, hvis ikke de norske reneierne får hentet de ut i tide.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Nytt fra Reindriftskontorene

Øst-Finnmark

Fokus på vindmøller

– Vindmøller blir et hett tema. Denne utfordringen for næringen vokser seg bare større og større for hver dag, sier reindriftsagronom Arne Hansen ved kontoret i Øst-Finnmark.

Noe av det mest foruroligende er at man ikke vet noe om det endelige omfanget, og kontoret har derfor sendt ut et rundskriv til alle berørte distrikter der de anbefales å engasjere advokat eller konsulentbistand i vindmølle-sakene.

– Kostnadene til dette er det tiltakshaver – altså utbygger – som må dekke for reindriftnæringens del etter godkjenning av NVE, sier Hansen.

14.–16. april blir i så måte viktige dager med en egen vindkraftkonferanse på Hurtigruta.

I øst er det for øvrig gode beiteforhold og den vanskelige markedssituasjonen fikk i det minste ikke stoppet slaktingen i Karasjokområdet.

– Men jeg er bekymret over at ikke alle som har levert til slakting har fått oppgjør eller bankgaranti. Maken har jeg ikke opplevd i noen annen næringslivssammenheng, sier Hansen.

Han vet at mange reineiere kvier seg for å etterlyse oppgjøret, blant annet fordi man er redd for ikke å få levere neste år hvis man purrer på pengene.

– Likevel kan det ikke være slik at reineierne må forskuttere driften ved enkelte slakterier, understreker Hansen.

Arne Hansen,
Reindriftsagronom
i Øst-Finnmark

Vest-Finnmark

Reintallstilpasning og reintall

Forvaltningen er nettopp ferdig med tellingen som startet i november.

Tellingen viser at reintallet er på 115.000 rein (inkl. slakterein). Reindriftsagronom Mikkel Ailo Gaup regner med at den samlede vårflokken i Vest-Finnmark blir på ca. 90.000 dyr, en økning på ca. 15.000 rein fra i fjor.

– Det er gode beiteforhold i år også her i Vest-Finnmark, påpeker Gaup. Kombinert med slaktestopp på grunn av avsetningsproblemene med kjøtt, er det en omstendelig prosess med å få reintallet ned. Alle berørte og involverte parter må trekke i samme retning for å få dette til.

Reindriftsagronomen konstaterer at hele næringen tar reintallstilpasningen alvorlig, hvor hvert enkelt distrikt jobber med å utarbeide planer for å redusere reintallet. I siste områdestyremøte ble det behandlet ikke mindre enn 48 saker, 26 av disse var planer for reintallsreduksjon.

Meldingssentralen (kadavertelefonen) startet opp igjen 15. januar 2004, og er i fulldrift. Sentralen tar i mot meldinger om rovdyrskader i Vest-Finnmark, samt Nord-Troms og Øst-Finnmark reinbeiteområder.

Miljøverndepartementet godkjente også reguleringsplanen for snøscooterbanen i Fuglenesdalen i Hammerfest kommune, selv om Fylkesmannen og Landbruksdepartementet hadde tilrådet å ikke stadfeste reguleringsplanen. Områdestyret og distriktet er selvfølgelig veldig skuffet over denne avgjørelsen, og stiller et stort spørsmålstegn ved denne avgjørelsen, all den tid KU som er gjort i området, konkluderer med at reindriften ikke tåler flere inngrep i dette området. Konklusjonen i KU støttes også fullt ut av Landbruksdepartementet og Fylkesmannen, som tilråder å regulere dette området til reindriftnæringen.

Troms

I Troms har Forsvaret satt fart på prosessen rundt skytefeltet Mauken/Blåtind. Reindriftsagronom Sveinung Rundberg, viser til at det fra Forsvarsbygg nå er sendt ut varsel om

Mikkel Ailo Gaup,
Reindriftsagronom
i Vest-Finnmark

ekspropriasjon av rettigheter i forhold til reindriften. Det skjer før arbeidsgruppen som skulle komme med forslag til tiltak er ferdig med sitt arbeid.

På Senja har reindriftnæringen også havnet i klinsj med det militære i vinter. – På Senja ble reindriften ikke orientert og varslet i forbindelse med rekvisisjon av områder til vintrevøvelser for utenlandske tropper. Det førte til at rundt 150 engelske marinesoldater øvde med kjøring med bandvogner og snøscootere i vinterområder på Sør-Senja. Etter det vi kjenner til, ble saken om rekvisisjon bare forelagt Tranøy kommune før innrykket, sier Rundberg.

Reindriftsforvaltningen har mottatt en beklagelse fra Alliert Treningscenter som har ansvaret for å tilrettelegge øvelsene for utenlandske styrker, men tross denne erkjennelsen mener Rundberg at man likevel bør forfølge saken over for Forsvaret.

– Det er svært viktig å ha rutiner hvor vi blir involvert i forkant, slik at vi så langt mulig kan peke ut områder der øvingsaktiviteten ikke blir til skade for driften. Vi ønsker derfor å ta spørsmål omkring saksbehandling etter rekvisisjonsloven opp med Forsvaret igjen, sier han.

Sveinung Rundberg,
Reindriftsagronom
i Troms

Nordland

I Nordland er det bruk av ny data- og teleteknologi i næringen som står langt oppe på dagsorden det nærmeste halvåret.

– Vi har to prosjekter som begge forhåpentligvis skal i gang i løpet av våren sommeren. Det første gjelder fortsettelsen av forprosjektet om bruk av mobilteknologien GSM til å kunne overvåke dyrenes og flokkens posisjon. Dette prosjektet kom i gang i forbindelse med

Harald Rundhaug,
Reindriftsagronom
i Nordland

diskusjon omkring tiltak for å kunne forhindre de stadige påkjørselsene av rein på jernbanen. Det andre er merking av dyr med dødlighetssendere, sier reindriftsagronom Harald Rundhaug

Bruken av GSM-sendene, er et forsøksprosjekt som Jernbaneverket, Nina, reineiere, Telenor og Reindriftsforvaltningen står bak. Resultatene fra forprosjektet viser at teknologien kan brukes, men at det enda gjenstår en del arbeid frem til en driftssikker løsning. Det neste steget nå er derfor å søke Innovasjon Norge om å gå i gang med et større prosjekt.

– Vi ser at hvis vi får dette til, vil man i næringen få et nytt verktøy. I praksis er det mulig via GSM-nettet eller per satellitt å «ringe opp dyrene» å få plottet på et kart hvor de befinner seg. Dermed kan man sette inn tiltak ved f.eks å flytte flokken bort fra blant annet jernbanelinjen, forklarer Rundhaug.

Teknologien gir også andre muligheter som registrering av beitebruk, forenkling av samling og forskningsrelaterte oppgaver. Selve forprosjektet ble kjørt i det sørligste distriktet i Nordland – Voengelh-njaarke.

Til sommeren blir det også oppstart av et eget prosjekt med merking av rein med dødlighetssendere. Her er det Planteforsk avd. Tjøtta som skal gjøre jobben. Andre sentrale aktører er Statens Naturoppsyn, Fylkesmannen i Nordland og Nordland fylkeskommune.

– Vi har valgt ut et distrikt i Steigen/Hamarøy – Stajggo-Hábmer – fordi rovdyrplagen har vært svært stor der. Selve merkingen av dyrene vil bli utført under kalvingen i mai/juni, avslutter Rundhaug.

I denne utgaven av reindriftsnytt kan du for øvrig lese mer om Anders Eira som driver i det aktuelle distriktet.

Nord-Trøndelag

Oppnevning av nytt områdestyre

Siste nytt fra Nord-Trøndelag er at de to Sametingsoppnevnte representantene i Områdestyret har trukket seg med umiddelbar virkning. Deres begrunnelse er at de ikke har tillit til et områdestyre hvor reineierne ikke utgjør et flertall. De har også sendt

brev om dette til Sametinget, Fylkestinget og Landbruksdepartementet.

For øvrig ruller planene for vindmølleparken i Ytre Vikna videre. Tre driftsenheter er berørt av prosjektet. Nå er det selve reguleringsplanen som står for tur.

Lenger sør er det planlagt to vindmølleparker på Fosenhalvøya. Parken på Bessakerfjellet har vært mest omstridt, men her har utbyggeren TrønderEnergi å kommet frem til en privatrettslig avtale med de berørte driftsenhetene. Parken på Harbaksfjellet er ikke like kritisk siden denne ligger i et område som er lite benyttet av reindriften.

Parallelt med vindmøllebyggingen skal det også bygges en ny kraftlinje mellom Sør- og Nord-Trøndelag fra Fosen til Namdalseid.

Klagene på forslaget til ny soneinndeling for Vestre Namdal med forslag til beitesoner, beitetid og gjenomflytningsrett ble ikke tatt til følge av Områdestyret, og saken er oversendt Reindriftsstyret til avgjørelse.

Et større hytteprosjekt har også medført betydelig med arbeid. I alt var det lagt opp til 100 hytter ved Bjørgan Alpinanlegg i Grogn. Hyttefeltet ville berørt trekkveien i området og det ble lagt ned innsigelser.

– Reinbeitedistriktet har nå strukket seg til 2/3 deler av det antallet hytter som først ble foreslått, sier reindriftsagronom Harald Sletten.

Han konstaterer at ved rulleringen av kommunenes arealdelplaner dukker det opp både nye hytteplaner og gamle hytteprosjekter i ny innpakning. Sletten ser også at etableringen av nye nasjonalparker ikke alltid gir det vernet næringen trenger. Han peker konkret på nasjonalparkplanene for Verdalen, Snåsa og Lierne.

– Når grensen for parken trekkes for høyt til fjells blir parken rett og slett for liten. I praksis er det attraktivt å anlegge hytter med tilhørende trafikk nært nasjonalparkene. Da gir ikke en for liten parken et godt nok vern, oppsummerer han.

Sør-Trøndelag / Hedmark

Rovvilt truer i sør

– For Røroskontoret er det Rovviltmeldingen som står sentralt sier reindriftsagronom Helge Hansen.

Hans umiddelbare kommentar til meldingen er at de sør-samiske områdene får den største belastningen. Hansen viser til at Finnmark, dvs. region 6, er unntatt fra å opprettholde de årlige ynglingene av jerv, ulv og gaupe. Noen bjørner i Pasvik får de fortsatt. Dermed må Hedmark og trøndelagsfylkene og store deler av Nordland overta mye mer ansvar for rovviltbestanden i og med at det legges opp til økning av alle 4 store og stabilisering av kongeørnbestanden.

– Reindriften er det viktigste grunnlaget for å opprettholde den samiske kulturen. Innen de sørsamiske områdene er det antakelig det eneste grunnlaget, og mange spør seg hva galt man har gjort som fortjener dette. I det hele tatt er det mye uro i næringen nå. Det skyldes både det at beiteområdene skrumper inn bit for bit kombinert med signalene i rovviltmeldingen forsetter han.

Spesielt for Elgå og Femund reinbeitedistrikt, som ligger lengst sør, er situasjonen vanskelig. – Femund og Elgå får nok det største trykket på områdenivå i og med at disse områdene ligger i eller tett opp til region 3 som skal ha levedyktige bestander av ulv, bjørn, jerv, gaupe og kongeørn på en gang. Dette må også sees i sammenheng med svensk rovdyrpolitikk som har som 1. etappemål 20 årlige ulveynglinger i umiddelbar nærhet til disse grensedyrdistriktene, sier Hansen.

Elgå er som det eneste reinbeitedistriktet i landet plassert i region 3, som strekker seg fra Sør-Trøndelag og til og med Østfold og deler av Oppland og Oslo/Akershus. Distriktet burde i likhet med resten av den samiske reindriften i området vært plassert i region fire.

Harald Sletten,
Reindriftsagronom
i Nord-Trøndelag

Fortsetter som reinforhandler

Statens sjefsforhandler for reindrifftsforhandlingene, Almar Sagelvmo, sluttet 1. februar som landbruksdirektør i landbruksdepartementet. Han arbeider nå som spesialrådgiver i departementet.

Agnar Berg

Sagelvmo vil imidlertid fortsatt ha ansvaret for reindrifftsforhandlingene i departementet.

– Som leder for statens forhandlingsutvalg er han en knallhard forhandler, men han er også ærlig og real. Slik beskriver NRL-leder Aslak J. Eira sin motpart under reindrifftsforhandlingene.

Fra 1985 har Sagelvmo vært landbruksdirektør og leder av Landbrukspolitisk avdeling i departementet. Sagelvmo begynte imidlertid i departementet som underdirektør i 1980.

Almar Sagelvmo regnes som en av de mest markante embetsmenn i Landbruksdepartementet.

– Reindrift er en veldig liten del av Landbruksdepartementets virksomhet. Er reindriffts problemstillinger kjent innad i departementet?

– Ja det vil jeg si på tross av at reindrifften er en liten næring.

Sagelvmo sier videre at det har

Leder i NRL, Aslak J Eira (t.h.) mener at statens sjefsforhandler i reindrifftsforhandlingene, Almar Sagelvmo, er en knallhard forhandler, men at han også er ærlig og real.

Foto: Ellen Inga O. Hætta

vært spennende for han å følge reindrifften opp gjennom årene.

– Det har vært veldig givende å bli kjent med både reindrifften og den samiske kulturen.

Sagelvmo sier at problemstillingene i forhandlingene har endret seg hele tiden, men at selve forhandlingene ikke har blitt vanskeligere av den grunn. Partene har alltid kommet i mål.

Sagelvmo ønsker ikke å spekulere i om forvaltningen av reindrifften vil være organisert på en annen måte om 10 år.

Almar Sagelvmo er født i Malangen i Troms. Han gikk ut av Norges Landbrukshøgskole, NLH, med hovedfag i landbruksøkonomi i 1965. Han har også en doktorgrad i landbruksøkonomi fra NLH fra 1976.

Sāgat

Sagat – Samisk Avis AS

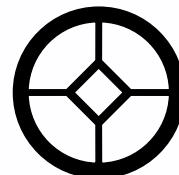
Laatasveien, Postboks 53
9711 Lakselv/Leavdnjá
Redaktør Geir Wulff
E-post: avisa@sagat.no

Sámi Instituhtta
Nordisk Samisk Institutt

Tlf. + 47 78 48 80 00
Fax + 47 78 48 80 30

Se vårt utvalg av tidsskriftet Diedut
m.m. på www.nsi.no

E-mail: info@nsi.no
9520 Kautokeino

Hálkkavárri – ja álbmotrievtti guhkes geaidnu Halkavarre – langt løp til folkeretten

Juovlamánus diibmá vuottahalai Orohat 14 vuosttáš álgovuorus gilvvus Suodjalusain Hálkkavári alde. Easkka 7–8 jagi geahčen čielgá loahpalaččat lea go bohccuin vai bombengirdiin vuosttašriekti dán guvlui.

Čállán Per Torbjørn Jystad
Sámás: Inger-marie A. Oskal

Leat oktiibuot 25 doaibmadoalu mat leat gáibidan Suodjalusa bissehit hárjehallanbombemiid Hálkkaváris, ja Orohaga 14 A boazoeaiggádiin leat mánnga prinsihppalaš «gaskavuoda» sihke Suodjalusain ja Stáhtain.

Stuoradiggi ja ráddehus eai leat goasse giedahallan Hálkkavári geavaheami báhčinguovlun. Suodjalus ii leat viggan ge bággolotnut guovllu sihkkarastin dihte alces báhčinguovllu. Eai ge leat čadahuvvon makkárge čielgga-deamit geavaheami dáfus – Suodjalus dárbbasii eanet eatnamiid iežas doibmii, ja nu dat dušše válddii guovllu atnui 1960-logus.

Vuosttaldeapmi attii buhtadusa

Vuosttaldeamit baicca eai leat váilon. Boazosámit vuosttal dedje Inggásguolbana báhčinišilju viiddideami Hálkkavárrii 40 jagi dás ovdal. 1972 rájes lassánii báhčinguovllu geavaheapmi sakka ja boazosámit bálkáhedje advokáhta. Ulbmilin lei duodaštit ahte Suodjalus ii leat riekti dán guvlui, mii mudui rehkenasto gullat Finnmárkku buoremus bievlaguohutumiidda.

Bággolotnunášši ii datte vuolggahuvvon goasse. Dan sadjái sohppojuvvui 1981:s ahte boazoeaiggádat ožžot jahkásaš buhtadusa 1996 rádjái.

Reivves borgemánu 27. beaivvi 1981 miedihii Suodjalus ahte jus dan manjel áigot geavahit guovllu, de sii ferjejit bággolotnut, muitala Geir Haugen gii ovddasta orohaga 14 A boazoeaiggádiid.

Dát reive lea ášši guovddázis – ja dan ii sáhte earaládje áddet, nugo Hammerfeasta diggeriekti dagai juovlamánus diibmá. Juo 1981:s miedihuvvui čielgasit ahte Suodjalus ii lean formála geavahanriekti, ja go láigosoahpamuš Statskogain nogai 1996:s, de ferte Suodjalus oddasis šiehtadallat boazodoaluin.

Vuostelasvuodat čavget

1996 rájes leat leamaš odda šiehtadallamat, mat čavge 1999/2000 áigge, go boazodoallu fuomášii ahte Suodjalus

Reinbeitedistrikt 14 tapte i desember i fjor den første lille oppvarmingsrunden i forsøket på å kaste ut Forsvaret fra Halkavarre. Først 7–8 år frem i tiden ligger trolig en endelig avgjørelse om bombefly eller rein skal ha fortrinnsretten.

Av Per Torbjørn Jystad

I alt er det eierne av 25 driftsenheter som står bak kravet om å stoppe øvingsbombingen i Halkavarre, og reineierne i distrikt 14 A i Øst-Finnmark har mange prinsipielt viktige «høner» å plukke både med Forsvaret og Staten.

Forsvarets bruk av Halkavarre som skytefelt har aldri vært behandlet av Storting eller regjering. Forsvaret har heller ikke prøvd å få ekspropriert området for å sikre seg rett til å bruke området som skytefelt. Det foreligger heller ingen utredninger om bruken – Forsvaret trengte mer land for sin øvingsvirksomhet og tok det i bruk på 60-tallet.

Protest ga erstatning

Det har imidlertid ikke manglet på protester. Da Halkavarre ble innlemmet i skytefeltet til Porsangmoen for 40 år siden protesterte reneierne. Fra 1972 økte bruken av skytefeltet betraktelig og reneierne engasjerte advokat. Målet var å få slått fast at Forsvaret ikke hadde rett til området som er regnet som et av Finnmarks beste grøntbeiter.

Ekspropriasjonsspørsmålet ble dog aldri reist. I stedet inngikk man en avtale i 1981 der reneierne fikk en årlig erstatning frem til og med 1996.

– I et brev av 27. august i 1981 gikk Forsvaret med på at hvis de skulle fortsatte bruken måtte de gå til ekspropriasjon, redegjør advokat Geir Haugen som representerer reneierne i distrikt 14 A.

Dette brevet står helt sentralt – og er ikke til å mistolkes slik Haugen mener tingretten i Hammerfest gjorde nå i desember. Allerede i 1981 fikk man en klar innrømmelse om at man ikke hadde noen formell hjemmel til bruk og når festekontraktene med Statskog utløp i 1996 måtte det derfor nye forhandlinger til med reneierne.

Konflikten spisset seg

Fra 1996 fulgte nye runder med forhandlinger som toppet seg i 1999/2000 da reneierne ble klar over at Forsva-

lea huksegoahtán geainnu ja ásahan odda báhčínšilju Hálkkavárrái. Orohat váiddi ášši nammariektái ja Stáhta vuollánii – geaidnohuksen bissehuvvui. Muhto bombeng-uovllus gal ii bistán ráfi.

Almmá dieditkeahhtá boazodollui áigo dál maiddáí Nato-lihtu girdit bombegoahtit doppe. Dan dat orohat vikkái ge caggat gaskaboddosaš bisseheimiin nammarievtis diibmá. Muhto Haugen deattuha ahte dát ášši, mii juo lea ollu beaggán mediain, ii leat go vuosttaš álgovuorru, mii čadahuvvo buohtalaga váldoáššiin.

Orohat vuoitahalai Hammerfeastta diggerievtis. Mearrádus lea váidojuvvon lágamánneriektái. Beroškeahhtá das mii doppe celkojuvvu – dahje vejolaš váiddaášši giedahallamis Alimusrievtis, de ferte Stáhta Suodjalusa bokte okte vuodjit bággolotnunášši, deattuha Haugen. Lea juo čadahuvvon boazodoallofágalaš čielggadeapmi, mii lea Suodjalusa vuosttaš lávki bággolotnunášši guvlui.

Stuoradiggeášši

Bealsteamet leat očcodeame Stuoradikki giedahallat Hálkkavár-ášši dokumeanta 8 evttohusa bokte, mii dasto manná ráddheussii. Jus dan oláhit, de ferte suodjaluslávdegoddi seahkánit áššái, beroškeahhtá das maid Suodjalus dahká. Lávdegotti evttohusa olis ferte Stuoradiggi loahpa-láččat mearridit Hálkkavári geavaheami, lohká Haugen.

Vaikko Stuoradiggegiedahallan ii dáhpáhuva jur ihttin ja vaikko mudui ii diede mii sáhtta geavvat dan radjái, de rehkenastá Haugen eanemus jahkehahttin ahte Stuoradiggi ii bisset Suodjalusa. Muhto geavaheapmi sáhtta ráddjejuvvot ja báhčinguovllu stuorát viiddidemiin ii soaitte šaddat mihkke. Jus boazodoallu ii dohkket diekkár čovdosa, de ferte Suodjalus álggahit bággolotnunášši. Árvvoštallamis mii dan čuovvu áigu boazodoallu dasto čuočuhit ahte mearrádus lea lobiheapmi, dan dihte go rikku álbmotrievtti.

Ja easkka dalle – mánjga jagi geahčen – láhkonišgoahtit ášši duohta váibmosa. Jus árvvoštallamis eat boade ovttaide, de šaddet odda diggeáššit. Vuos diggerievtis, dan odda sámi duopmostuolus. Dasto bajitárvošteapmi lágamánnerievtis ja loahpas alimusrievtti giedahallan.

Jus buot dát čadahuvvo, de ádjána 7–8 jagi ovdal go

ret var i gang med å bygge vei og hadde anlagt en ny skytebane inne i Halkavarre. Distriktet gikk da til namsretten og Staten ga seg – veibyggingen ble stoppet. Men bruken av bombefeltet var med det langt fra over.

– Uten at reindriften var informert skulle man nå i år gå i gang med bombing med deltakelse av allierte fly. Det er det man forsøkte å stoppe gjennom en midlertidig forføyning i tingretten i desember i fjor. Men denne saken som har vært mye omtalt i media, er bare en liten oppvarming som løper parallelt med det som er hovedspørsmålet, understreker Haugen.

Distriktet tapte i Hammerfest tingrett. En kjennelse som for øvrig er anket inn for lagmannsretten. Uavhengig av hva som skjer videre her – også eventuelt senere i et kjæremål til Høyesterett, vil Staten v/Forsvaret før eller senere måtte reise en ekspropriasjonssak, påpeker Haugen. Det er allerede gjennomført en reindriftsfaglig utredning som er første skritt mot et ekspropriasjonsvarsel fra Forsvarets side.

Kobler inn Stortinget

– På vårt hold jobbes det med at Stortinget skal ta opp Halkavarre-saken og gjennom et dokument 8. forslag henvende seg til regjeringen. Når man frem der, vil det bringe forsvarskomiteen inn på banen uavhengig av hva som skjer fra Forsvarets side. Med utgangspunkt i en innstilling fra komiteen vil Stortinget dermed endelig måtte gjøre et vedtak om bruken av Halkavarre, sier Haugen.

Selv om det er langt frem til en Stortingsbehandling og det ligger mange forbehold om hva som kan skje underveis, regner Haugen det som mest sannsynlig at Stortinget ikke vil stoppe Forsvaret. Men bruken kan bli begrenset og større utvidelser av feltet kan det bli lagt lokk på. Hvis reindriften ikke finner en slik løsning akseptabelt må Forsvarsdepartementet gå for en ekspropriasjon. I det påfølgende skjønnet vil reindriften nedlegge en påstand om at vedtaket er ugyldig fordi det er i strid med folkeretten.

Og først her – flere år frem i tid – nærmer man seg da stridens virkelige kjerne. Oppnås det gjennom skjønnet ingen enighet, blir det igjen nye rettsrunder. Først i tingretten i det som vil være den nye samiske domstolen. Der-

Inggášguolbana ja Hálkkavári báhčinguovlu

Báhčinguovlu lea Porsáŋgu gieldas ja doaibmá dál Porsáŋgu garnisovnna báhčín- ja hárhallanguovlun. 1955:s soabai Suodjalus Stat-skog SF:s láigohit Inggášguolbana báhčinguovlu. 1996:s oáččui Suodjalus maiddáí láigosaohpamuša Hálkkavári dáfus. Dát soahpamušat ledje 1989 ja 1996 rádjái, muhto guhkiduvvojede.

Duohta šiehtadallamat boazoeaigádiid vuogiatvuodaid alde álge easkka go Alimusriekti lei cealkán

duomu Álttesjávrrí áššis 1968:s. Šiehtadallamat eai ožžon áigái soahpamuša ja Suodjalus gáibidii nappo árvvoštallamiid 1979:s. Árvvoštanduopmu celkojuvvui 1982:s, ja dasto lei bajitárvošteapmi 1985:s. Bajitárvošteapmi váidojuvvui Alimusriektái, mii celkkii duomu 1986:s, man mielde boazoeaigádiidda juolluduvvui jahkásaš buhtadus. 1996 rájes leat bealáláččat šiehtadallan, almmá soabadeami haga. Suodjalus ii leat datte rievttáláččat

gáibidan ahte guovllut bággonistuvvojit. Go boazoeaigádat diibmá gulle ahte Suodjalus áigu diktit maiddáí Nato-lihtu girdiid hárhallagoahtit dán guovllus, de boazodoallu dakkavide gáibidii gaskaboddosaš bisseheimiid ja gáibidii ahte Stáhta Suodjalusa bokte bisseha buot doaimmaid Hálkkaváris. Hammerfeastta diggeriekti ii almmotge miedihan boazodoalu gáibádussii, ja dat mearrádus lea dál guoddaluvvon lágamánneriektái.

*Matarongilvu. Diggerievtti mearrá-
dus juovlamánus lea dušše vuosstáš
oassi dan maratonas mas boazo-
eaiggádat ja Suodjalus gilvalit
Hálkkavári alde. Okta vuoitu maid
boazoeaiggádat fajuhit, lea bágget
Stuoradikki giedahallat ášši.*

*(Illustrasjonsfoto.) Maraton. Kjen-
nelsen i Tingretten før jul var bare
en liten oppvarming i det maraton-
løpet som venter reineiere og For-
svaret om retten til å bruke Halka-
varre. En av milepælene reineierne
strekker seg etter er å tvinge Stor-
tinget til å behandle bruken.*

Govven/Foto: Per Torbjørn Jystad

ášši loahpahuvvo, – muhto iežamet mielas leat mis buorit vejolašvuodat vuoitit Alimusrievttis. ON' olmmošvuoigatvuodalávdegotti dábalaš geavada mielde lea mis buorre ášši, deattuha Haugen.

Riikkaidgaskasaš duopmostuolut mearridit

Jus boazodoallu vuottahallá Alimusrievttis stuoradigge-mearrádusa doallelašvuoda alde, de dat almmotge ii dárbbas leat loahppaboadus dán áššis. Loahpa loahpas leat riikkaidgaskasaš duopmostuolut mat mearridit álbmotrievttálaš áššiin.

Sihke boazoeaiggádiidda ja Suodjalussii lea Hálkkavári ášši dan duohken man guhká dáhttot ja gillejit vuodjit ášši. Ii leat vuos čielggas man muddui lea vejolaš oláhit čovdosa almmá dan haga ahte vuodjit ášši buot áshusaid bokte mat dás leat namuhuvvon. Haugen goit ii jáhke ahte Suodjalus ihcalis miedáhalla Hálkkavári áššis.

Suodjalus lea plánen viiddidit báhčinguovllu vai sáhttet hui badjin bombet. Muhto ii dárbbas nu ollu ovdal go dákkár áššiin vuotit álbmotrievtti áššin. Dat baicca dáidá balddahallágoahtit Suodjalusa dadi mielde go ášši ovdána, navdá Haugen.

etter følger overskjønn i lagmannsretten og i siste innstans behandling i høyesterett.

– Går man hele veien frem vil det ta kanskje 7–8 år før man får satt sluttstrek, – men vi mener at vi har gode sjanser til å vinne frem i Høyesterett. Praksis i FN's menneskerettskomité tilsier også at vi har en god sak, poengter Haugen.

Internasjonale domstoler avgjør

Et tap i Høyesterett for reindriften om gyldigheten av et stortingsvedtak, trenger heller ikke være siste ord. Til sjunde og sist står også internasjonale domstoler klare for å avgjøre spørsmål som angår folkeretten.

Både for reineiere og Forsvaret handler Halkavarre derfor om utholdenhet og vilje til å føre saken. Hvorvidt det er mulig å komme frem til en ny løsning for å unngå alle etappene skissert i denne artikkelen gjenstår også å se. Haugen tror imidlertid ikke at Forsvaret vil gi slipp på Halkavarre.

– De foreligger planer fra Forsvarets side om å utvide skytefeltet for å kunne bombe fra stor høyde. Men det skal ikke mye til for å vinne i folkerettsaker av denne karakter. Det vil nok gi Forsvaret en smule panikk etter hvert som saken skrider frem, tror Haugen.

Porsangmoen og Halkavarre skytefelt

Skytefeltet ligger i Porsanger kommune fungerer i dag som skyte- og øvingsfelt for garnisonen i Porsanger. Det totale arealet er på 200 kvadrat kilometer. I 1955 inngikk Forsvaret kontrakt med Statskog SF om feste av Porsangmoen skytefelt. I 1966 fikk Forsvaret også festekontrakt for Halkavarre. Disse avtalene utløp i 1989 og 1996, men ble fornyet.

Reelle forhandlinger om reinerne rettigheter kom først i stand

etter Høyesteretts avgjørelse i Altavannsaken i 1968. Forhandlingene førte imidlertid ikke frem og Forsvaret tok derfor ut skjønnsbegjæring i 1979. Skjønn ble avsagt i saken i 1982 med påfølgende overskjønn i 1985. Overskjønnet ble anket til Høyesterett som avsa dom i 1986 der reinerne ble tilkjent en årlig erstatning. I perioden fra 1996 og frem til i dag har det vært ført forhandlinger mellom partene uten at man har kommet frem til noen

minnelig ordning. Forsvaret har heller ikke krevd rettslig at områdene skal eksproprieres. Da reinerne i fjor ble kjent med at Forsvaret også ville la allierte fly delta i øvelser i området begjærte reinbeitedistriktet midlertidig forføyning overfor Staten v/Forsvarsdepartementet med krav om at all aktivitet i Halkavarre ble stoppet. Hammerfest Tingretten ga dog reinerne ikke medhold. Den kjennelsen er anket til lagmannsretten.

Erenoamáš badjeolmmoš

– Ikke som andre reindriftssamer

Anders Eira ii leat aiddo dakkár go eará badjeolbmot. Son ii máhte 4-juvllagiin. Ii ge son das beroš, go buoremusat liiko vázzit ja čuoigat.

Agnar Berg
Sámás: ImO

– Mun gal váccán, in ge hálit bidjat iežan teknihkalašrustegiid nuodjái. Mun gulan «ovdalašbadjedillái», ja dalle háliidan lojes ealu man lea álki guodohit, lohká Anders Eira.

Anders Eira er ikke som andre reindriftssamer. Han har ikke peiling på hvordan han skal håndtere en 4-hjuling. Det betyr ikke noe heller, for han foretrekker å bruke føttene.

Av: Agnar Berg

– Ja vi går mye og vi ønsker ikke å stille oss i en slik situasjon at vi er avhengige av tekniske hjelpemidler. Jeg er fra «den gamle reindriften» og da ønsker jeg å ha en reinflokk med høy tamhetsgrad som er enkel å gjete, sier Eira.

Eira sier at kunsten å få en tam reinflokk er å arbeide mye med den om sommeren.

– Det nytter ikke å feriere om sommeren om du skal ha en tam reinflokk. Det er på den tiden reinen har nye kløver og ikke horn. Det gjør den medgjørlig for gjeterhundene og en kan «forme» den lettere da, sier Eira.

Anders Eira kommer fra Karasjok der familien i generasjoner har drevet med rein. Nå driver Eira med rein i Nordland. Han bor på Styrkesnes i Sørfold kommune og har reinflokken sin i Sørfold og nabokommunen Steigen.

Det var utbyggingen av Halkavarre skytefelt i Porsanger som drev han sørover. Der skytefeltet nå er anlagt hadde hans distrikt sommerbeite.

– Jeg husker at vi var på kalvemerking i 1963 da et helikopter begynte å sirkle rundt i området. Senere tok jeg kontakt med lappefogden for å spørre hvorfor det var så stor helikopteraktivitet der. Han kunne fortelle at det var bestemt at det skulle anlegges et skytefelt i området. Det medførte stor endringer i vår driftsmåte og det gikk veldig hardt inn på meg – jeg så ikke lenger noen fremtid for reindrift i mitt gamle distrikt, sier Eira.

Gode reinbeiter

I 1968 begynte han på reindriftsskolen på Borkenes – egentlig for å utdanne seg vekk fra reindriften. Han fikk deretter jobb hos statskonsulenten for reindrift i Tromsø, før han begynte på Vinterlandbruksskolen i Oslo. Året i Oslo ble brukt godt, om kveldene gikk han på handelskole. Da han var ferdig med utdannelsen i Oslo fikk han seg jobb som leder for et treårig prosjekt fra 1975 til 1978 i Kautokeino, som gikk ut på å øke lønnsomheten i reindriften.

Eira muitala ahte jus háliida lojes ealu, de ferte maddái geasset bargat ealuin.

– Ii ábut gesiid lumostallat jus eallu galgá bissut lodjin. Dalle go bohccuin leat odđa gaccat, ja leat nulpen, de lea álki beatnagiin daid «stivret», čilge Eira.

Anders Eira lea Kárásjogas eret, gos su sogat leat guhká bargan bohccuiguin. Dál lea sus boazodoallu Nordlánddas ja ássá Styrkesnesas Sørfold gielddas ja orohat lea Sørfold ja ránnjágieldda Steigen rájiid siskkoalbealde.

Hálkkavári báhčínšillju viiddideami geažil jodii son lulás. Doppe gos dál lea báhčínšillju, lei su olbmuid geasseguohtuneanan.

– Muittán ahte leimmet misiid mearkume 1963:s go helikopter girddásišgodii das lahkosis. Gulaskudden sámifálldis manne nu girddašit, ja son muitalii ahte lea mearriduvvon áсахit báhčinguovllu dohko. Dat dagahii ahte mii fertiimet sakka rievdatit iežamet doaimma, dat čuoza munne garrašit ja dan rájes in oaidnán šat iežan boazodoalus boahteáiggi doppe, lohka Eira.

Buorit guohtumat

1968:s álggii Anders Eira boazodoalloskuvlii mii dalle lei Borkenesas – ulbmilin lei váldit oahpu geaidnun eret boazodoalus. Dasto barggai son boazodoalu stáhtakonsuleantta kantuvrras Romssas, ovdal go álggii Dálveeanandoalloskuvlii Oslos. Oslos anii son áiggi ávkkálaččat, go eahkediid váccii vel gávpeskuvlla. Go lei oahpuin geargan Oslos álggii son bargat golmma-jagi proševttas Guovdageainnus 1975 rájes 1978 rádjái, man ulbmil lei buoridit boazodoalu gánnáheami.

– Dadi mielde šaddagodii fas miella bargat bohccuiguin, ja ožžon ge vejolašvuoda álgit Helgelándii Nordlándda fylkkas. Doppe šadden John Petter Gaup siida-guoibmin, gii lei juo ovdal johtán dohko.

1987:s oáččui son odđa vejolašvuodaid davvelis Nordlándda fylkkas. Dál lea Ándes ja su 27-jahkásašbártnis goabbat doaibmadoallu doppe.

– Lean vissis ahte munnos leat Norgga buoremus bohcot. Dáppe leat guohtumat dego sidniduvvon boazodollui. Muhto munno orohaga davábealde leat moadde orohaga reastaluvvon, ja nu sáhtta munnuide nai geavvat jus eiseválddit eai rievdat boraspirepolitihka, navdá Eira.

Boazoeaiggát Anders Eira, Kárásjogas eret, lea ilus go jodii Kárásjogas Nordlándii. – Dáppe leat erenoamášbuorit guohtuneatnamat, muhto borapiret gal jur goaridit min ealáhusa, muitala son.

Reineier Anders Eira fra Karasjok er glad for at han tok steget og flyttet fra Karasjok til Nordland. – Beitene er fantastiske her, derimot holder rovdylene på å ta knekken på vår næring, sier han.

Foto: Agnar Berg

– Etter hvert fikk jeg lysten tilbake til å jobbe med rein igjen. Det åpnet seg en mulighet på Helgeland i Nordland. Jeg drev der sammen med Johan Petter Gaup som allerede var etablert der nede.

I 1987 åpnet det seg enda en ny mulighet lenger nord i Nordland. Nå har Anders Eira og hans 27 år gamle sønn hver sin driftsenhet i distriktet.

– Jeg er sikker på at vi produserer den beste reinen i Norge her. Beitene er helt perfekte for reindrift. Men nord for oss har to distrikter gått konkurs og vi kan lide samme skjebne om ikke myndighetene endrer rovviltpolitikken, sier Eira.

(forts. neste side)

REIN DATA

Bruk PC til å fylle ut:

- Reindriftsregnskap m/Næringsoppgave
- Opplæring
- Datakurs for reindriftnæringen

Pakketilbud!

**Kontakt oss på post@reindata.no
eller 78 99 21 50**

Nyheter finner du på www.reinportalen.no

Advokatene
Bakke og Pedersen DA

HJALLIS BAKKE ADVOKAT M.N.A • TORE PEDERSEN ADVOKAT M.N.A
METTE MOHÅG ADVOKAT M.N.A • KJERSTI H KARLSTRØM ADVOKAT M.N.A
ROGER NESS ADVOKAT M.N.A • HELEN JENSSEN ADVOKAT M.N.A
LIV KVALVIK KONTORLEDER

STORGT. 128 - POSTBOKS 1015 - 9260 TROMSØ
TLF. 77 60 45 60 - FAX 77 60 45 61
E-POST: fellespost@advokat-bakke.no
ORG.NR: NO 882439062

Bern- ja ILO-konvenšuvnnat

Anders Eira muitala ahte son gávnnai vuosttaš geatkebieju guokte jagi manjel go jodii dálá orohakkii. Vuosttaš jagiid lei miesseproseanta 95. Manjemus vihitta jagi lea orohat massán 60–70 % misiin ja vel arvat rávis bohccuid.

– Moai sáhtášeimme atnit gitta 350 bohcco goabbáge, muhto dan ean bastte. Lea Luondduhállddašandirektoráhtta mii galggašii hálldašit luonddu, muhto dat ii leat riehta ahte moai galge biebmát boraspiriid. Eiseválddit livčče galgan Bern-konvenšuvnna, man ulbmil lea gáhttet borašpiriid, bidjat vuostálaga ILO-konvenšuvnnain, mii galgá min birgejumi suodjalit.

Eira ii loga iežas leat boraspiriid vuostá, muhto deat-tuha ahte logut leat menddo stuorrát dál.

Vaikko lea ge boraspiregiksi, de Anders Eira liikká lea ilus go lea johtán Nordlándii.

– Mis leat buorit guohtumat dáppe. Finnmárkkus leat nákkisvuodat ja masttadeamit, mat mis eai leat. Mis leat maiddái lojit bohccot go doppe. Finnmárkku boazodoallu orru gártan bisánkeahes jorrui teknihkalašrustegiid ja boazologu dáfus. Finnmárkku badjeolbmot dárbbášit ollu mašiinnaid go leat ollu bohccot, ja sii dárbbášit ollu bohccuid vai nagodit doallat nu ollu mašiinnaid. Ovtta mun gal datte váillahan dáppe – sámi birrasa. Muhto báikkálašolbmot gal leat bures vuostávdán min, muitala Anders Eira.

Bern og ILO-konvensjonen

Eira sier at han fant det første jervehiet to år etter at han startet med rein hvor han driver nå. De første årene hadde han en kalvetilvekst på 95 prosent. De siste fem årene har distriktet tapt 60–70 prosent av kalvene pluss en del voksen rein.

– Vi kan ha 350 dyr hver, jeg og sønnen min, men det klarer vi ikke. Direktoratet for naturforvaltning skal forvalte naturen, Men det blir ikke riktig når det er vi som skal sørge for at rovviltet får mat. Myndighetene burde ha satt Bern-konvensjonen som skal beskytte rovdyr opp mot ILO-konvensjonen som skal beskytte vår eksistens, sier Eira.

Eira understreker at han ikke er imot rovvilt, men at bestandene er alt for høye nå.

Til tross for rovviltplagene er Anders Eira glad for at han flyttet til Nordland.

– Vi har både gode beiter her. I Finnmark er de plaget med sammenblandinger. Det slipper vi. Vi har også tammere rein enn de har der oppe. Det ser ut som om reindriften i Finnmark er kommet inn i en vond sirkel når det gjelder teknisk utstyr og rein. Reindrifts-samene der oppe må ha stor maskinpark for å gjete reinen, samtidig må de ha mye rein for å ha råd til maskinparken. Det er imidlertid en ting jeg savner – det er et større samisk miljø. Vi har imidlertid blitt godt tatt imot av bygdefolket her, sier Anders Eira.

Reintall i spørretimen

Bonusordningen for avvikling og reduksjon av reinflokken, en holdningsendring til økt slakting og tiltak for økt omsetning, er sentrale tiltak for å få ned reintallet, mener landbruksminister Lars Sponheim.

Av: Agnar Berg

Landbruksminister Lars Sponheim (V) fikk i Stortingets spørretime onsdag 3. mars spørsmål fra stortingsrepresentant Øystein Hedstrøm (FrP) om hva ministeren vil forta seg for å reduserer reintallet til fastsatt nivå.

På vegne av landbruksministeren svarte justisminister Odd Einar Dørum (V). Dørum mente at alt i alt representerer dette med bonusordning, holdningsendring til mer slakting og tiltak for å øke omsetningen en helhetlig strategi der siktemålet er å løse de aktuelle problemene i Vest-Finnmark slik at det fastsatte målet for reduksjon i reintallet kan nås.

Spørsmålet til Hedstrøm lød slik: «Taket for antallet rein i Vest-Finnmark på 64 100 dyr skal nås innen

1. april 2005. Reindriftsforvaltningens prognoser viser sterk økning til 110. 000 dyr som med kalvetilvekst kan passere 150. 000 dyr til sommeren. Dette kan gi en økologisk og økonomisk katastrofe i tillegg til dyretragedier og massedød. Hva vil statsråden foreta seg for å redusere reintallet til fastsatt nivå?».

Hedstrøm fulgte opp med tilleggs-spørsmål: «Mange i de forskjellige miljøene begynner nå å bli utålmodige, at vi nå må få endelige resultater, få tilpasset reintallet. Kan vi være noenlunde sikre på at de tiltakene denne regjering nå iverksetter, vil kunne gi de endelige løsningene, slik at vi når målet om 64 100 dyr innen 1. april 2005?».

På vegne av landbruksministeren svarte Dørum at det er viktig å skille mellom de tiltak som settes inn for å bedre markeds- og slakterisituasjonen, og den bonusordningen som ble innført som et direkte tiltak for å gjennomføre målsettingen om reintallsreduksjon.

Dørum svarte videre at det ved utformingen av bonusordninger er

tatt hensyn til erfaringer med tidligere ordninger. En viktig problemstilling ved gjennomføring av denne type tiltak er at effekten som oppnås når en reieneier benytter seg av ordningen, kan bli redusert ved at andre bygger opp sin flokk, sa Dørum.

Utsetter grensesaken

Saken om nye grenser i Karasjok og Polmak vil tidligst kunne bli behandlet av Reindriftsstyret i juni i år. Reindrifts-sjefens forslag til nye grenser ble sendt ut tidlig i november med frist 1. mars for å komme med uttalelser til forslaget. For noen distrikter er høringsfristen blitt forlenget til 1. april.

Reindriftsforvaltningen vil i april og mai vurdere høringsuttalelsene og på grunnlag av dette komme med et grenseforslag til Reindriftsstyret.

Reintallstilpasningen hindres

Flere reineiere hadde bestemt seg for å redusere eller avvikle i forbindelse med reintallstilpasningsprogrammet for Vest-Finnmark. Et redusert slaktemottak og et vanskelig rein-kjøttmarked har sinket prosessen.

Av: Agnar Berg

Før jul ble det satt igang en stor markedsføringskampanje for reinkjøtt for å øke omsetningen. Det planlegges også en påskekampanje med samme formål (se egne saker).

Det er spesielt i Finnmark at det har vært problemer med avsetningen. Aage Pedersen reinslakteri måtte begrense mottaket av rein fordi det ikke var avsetning for den. Problemerkene i Vest-Finnmark ble ytterligere forsterket ved at den nystartede bedriften MT-Slakt i Kautokeino hatt store problemer med offentlig byråkrati for å få lov til å slakte. Fylkesmannen og SFT sa nei til at bedriften kunne få deponere slakteavfall i en lagune på den gamle søppelfyllingen i Kautokeino.

– Hvis det hadde gått i orden med avfallshåndteringen kunne vi til nå ha slaktet omlag 10.000 dyr, sier Mikkel Triumf i MT-Slakt. Foreløpig ser det ut som MT-Slakt kun vil slakte 1200 dyr nå på ettervinteren. Avfallsproblemet er foreløpig løst med at slakteavfallet mellomlagres i fiskekasser før det kjøres til godkjent deponi.

– Det hadde vært veldig praktisk og lettvinnt for oss om vi kunne få deponere i lagunen her i Kautokeino, men nå er det vanskelig å se for seg at det vil gå i orden etter et nei både fra Fylkesmannen og SFT. Til neste

Mikkel Triumf i MT-Slakt sier at han kunne ha slaktet 10.000 rein i vinter hvis han hadde fått bruke et avfallsdeponi i Kautokeino til slakteavfallet.

Foto: Agnar Berg

sesong vil vi se på andre alternativer som for eksempel å levere slaktavfall til Finland. Det er også mulig at vi selv produserer pelsdyrfôr av det, sier Triumf.

Miljøvernssjef Bente Christiansen hos Fylkesmannen i Finnmark sier at det var umulig for Fylkesmannen å åpne opp en stengt søppelfylling for å deponere slakteavfall.

– Jeg skjønner at vi blir oppfattet som firkantede i denne saken. Men om vi ga tillatelse til å bruke fyllingen i Kautokeino ville det skape presens og det ville være vanskelig for oss å si nei til andre som ønsket å

gjøre det samme. Det ville heller ikke være riktig overfor andre slakterier som har investert i godkjente deponi for slakteavfall. Vi ville ha gitt MT-Slakt en konkurransevridende fordel ved at de fikk en enklere og mindre kostnadskrevende måte å bli kvitt avfallet sitt på, sier Christiansen.

– Er det ikke et dilemma for Fylkesmannen som sterkt har flagget at reintallet må ned og ikke selv bidra til det med litt større smidighet?

– Vi nekter selvfølgelig ikke MT-Slakt å slakte hvis de leverer slakteavfallet til et godkjent deponi, sier miljøvernssjefen.

Doktorgrad på reinens vinterbeiter

Hva spiser reinen om vinteren, hvor mye spiser den og hvor flink er den til å utnytte beiteplantene om vinteren? Dette var spørsmål Pål Vegar Storeheier (31) ønsket svar på da han begynte å arbeide på en doktorgrad i biologi. I fjor høst ble han ferdig med en 4-årig doktorgrad i reinens ernæring på vinterbeiter i indre Finnmark.

Av *Magnar Evertsen*

Reindriftnytt møtte den unge forskeren på hans kontor på Avdeling for Arktisk Biologi ved Universitetet i Tromsø.

– En viktig del av en doktorgrad er at man lærer hvordan man senere skal jobbe som forsker, forteller Storeheier (se faktaboks om doktorgrad). Etter 5 års studier innen biologi begynte han på sin doktorgrad høsten 1998. Storeheier har nylig forsvart doktoravhandlingen sin som omhandler føropptak og beiteutnyttelse hos rein om vinteren.

Lav forbedrer næringsopptaket

Vomma og hele fordøyelsessystemet på reinen endres fra sommer til vinter, og påvirkes også av hvilke beiteplanter reinen spiser, fremgår det av Storeheier sine undersøkelser. Blant annet fant Storeheier en interessant egenskap ved lav (jeagil):

– Når reinen spiser lav, så gjør dette at vomma til reinen klarer å ta opp mer næringsstoffer, forteller Storeheier.

Dette skjer både fordi overflaten i

vomma blir større og fordi cellene i vomma blir mer effektive til å ta opp næringsstoffer. Reinen klarer altså å utnytte vinterbeitene bedre når den spiser lav kombinert med andre beiteplanter. En kjent sak er at lav/reinmose er godt egnet å blande inn sammen med fôr til rein som har sultet.

– Årsaken til dette er todelt, forklarer Storeheier.

– For det første er reinen svært

glad i reinlav, slik at de lett starter å spise igjen, og for det andre blir ikke reinen sur i vomma av å spise lav.

Hvis reinens vom blir for sur, dør bakteriene som finnes i den. Reinen er avhengig av bakteriene i vomma siden det er disse som skal fordøye føret, og resultatet av en sur vom kan bli at reinen dør av sult selv om den får tilgang til masse mat. Lav er derfor veldig godt egnet til å blande inn i føret under oppstart av nødføring av sultet rein.

«kvist og lyng kan utgjøre 1/3 av reinens vinterdiett»

Variert kosthold

Doktorgraden beskriver hvordan næringsinnholdet til reinens beiteplanter varierer gjennom sesongen, og hvordan reinens mageflora helt tydelig er tilpasset det dyret spiser. Ellers har undersøkelsene til Storeheier dokumentert at reinen har et svært variert kosthold også vinterstid. Som det fremgår i tabellen nedenfor, viser undersøkelsene at lav utgjør

37–73 prosent av reinens diett i mars/april, og at lav er lett fordøyelig (44–77 prosent).

Vomprøvene viser at ulike typer vintergrønt gress har fordøyelighet helt opp i 65 prosent, og at gress kan utgjøre nær 1/3 av reinens diett i undersøkelsesområdet. Også lyng og kvist inngår som en viktig del av vinterdietten, men disse plantene er ganske tunge for reinen å fordøye. Når disse skytter nye skudd i vårsola, så er det imidlertid mer næring å hente ut for reinen.

Tabell. Beregnet diettsammensetning hos reinkalver i mars/april basert på gjennomsnittlig forekomst av beiteplanter i vomma. Alle tall i prosent.

	Estimert diett-sammensetning (%)	Fordøyelighet (%)
Kvist og lyng / rissi ja danas	13–45	15–43
Gress / rássi	8–29	27–65
Lav / jeagil	37–73	44–77
Moser / sám dál	1–3	12

Prosentandelen for sammensetningen av reinens vinterdiett i tabellen over, baserer seg kun på undersøkelser fra ett vinterbeiteområde, og kan derfor være noe annerledes i andre områder.

Lav + grønne vinterplanter = bra
Reindriftnytt har tidligere omtalt noen av de foreløpige resultatene fra doktorgradsarbeidet til Storeheier. Planter som er grønne under snøen

Har reineierne noe nytt å lære om reinens vinterbeiter?

Foto: Per Torbjørn Jystad

vinterstid, er trolig viktigere vinterbeiter for reinsdyr enn det forskere tidligere har trodd (Reindriftnytt nr 2/2001, s 58–59). Disse grønne plantene finnes spesielt i myrer og elvedaler, og er spesielt næringsrike. Et rikt innhold av både proteiner og mineraler, kombinert med høy fordøyelighet, gjør at disse plantene er et viktig tillegg til lav/reinmose i reinens vinterdiett. Mange planter som vokser i bekker, kilder og i myrer inneholder også mye mineraler/salter. Reinen er som kjent glad i salter, noe som kan forklare hvorfor reinen gjer-

ne beiter på slike steder når beiteforholdene tillater det. Andre forskere har tidligere dokumentert at lav inneholder så lite proteiner at reinen ikke kan overleve dersom den bare får servert lav over lengre tid.

– Et kombinert inntak av lav og grønne vinterplanter kan være en viktig tilpasning hos reinen for å dekke sitt behov for næringsstoffer om vinteren, mener Storeheier.

Redusert appetitt

Reinen spiser mer på sommeren enn på vinteren. Som tidligere omtalt

(Reindriftnytt nr 1/2002, s 26), viser beregninger at rein på sommerbeite faktisk spiser omtrent dobbelt så mye som på vinterbeite.

– Det er spennende å registrere at reinen faktisk reduserer energiforbruket sitt om vinteren, slik at den får mindre behov for mat. Reinen beveger seg mindre og spiser mindre. Det reduserte forinntaket om vinteren er trolig en naturlig tilpasning til den reduserte tilgjengeligheten og kvaliteten av beiteplaner reinen opplever om vinteren.

Kontaktinformasjon

De som ønsker nærmere informasjon om doktorgradsarbeidet kan kontakte Pål Vegar Storeheier på telefon 77 62 94 91, eller e-post paals@fagmed.uit.no

Fakta om doktorgrad

Doktorgrad (dr. grad) er en tittel man får etter en forskerutdanning på 3-4 år som skal kvalifisere for seinere forskningsvirksomhet. Målet med studiet er et selvstendig forskningsarbeid på et spesialfelt, som avsluttes med en vitenskapelig avhandling. Studiet skal gi kandidaten både praktisk og teoretisk opplæring i forskningsmetodikk, samt gode kunnskaper innen fagfeltet. Gjennom studiet skal doktorgradskandidaten også få trening i formidling av faglig arbeid, gjerne

gjennom undervisning.

Stadig flere som ønsker å bli forskere tar i dag doktorgrad. Opptak til doktorgradutdanningen krever normalt hovedfag fra universitet innen det fagområdet søkeren ønsker som spesialfelt. Mange av de som er ferdig med doktorgrad blir først ansatt som førsteamanuensis ved Universitet/Høgskoler. Etter ytterligere 5 til 10 år med forskning kan de søke om å bli ansatt som professor.

Pål Vegar Storeheier.

Tøm lagrene – Norge vil ha reinkjøtt!

Den vanskelige omsetningssituasjonen for reinkjøtt bør bli kortvarig, mener Agenda Utredning og Utvikling. En varig bedring av situasjonen krever likevel mer enn reklamekampanjer.

Av Per-Trygve Hoff, Agenda

Utredning og Utvikling

Markedet for reinkjøtt i Norge er i stor grad blitt deregulert de senere årene, og Norsk Kjøtt's rolle som markedsregulator er faset ut. Når samtidig den innenlandske produksjonen har blitt større enn etterspørselen, er muligheten for å regulere tilførselen av kjøtt gjennom toll og kvoter falt bort. Dette stiller nye krav til markedstilpasning til aktørene – og til aktiv bearbeiding av markedene.

Over det verste?

Lagrene av reinkjøtt har bygget seg opp både i Finmark og hos Norsk Kjøtt i høst og vinter. For mange reineiere har det vært vanskelig å få levert rein til slakteri. I Agendas rapport om flaskehals i omsetningen av reinkjøtt er vi likevel optimister. Lagrene av reinkjøtt er små i forhold til det totale norske markedet for kjøtt-produkter. En god del er også allerede gjort for å lette den kortsiktige situasjonen slik at markedet

relativt raskt bør kunne komme i balanse.

Importen er i denne omgang stoppet og både reieneiers aksjon i høst og markedets reaksjon på de høye lagrene, har bidratt til at reinkjøtt nå står høyere på agendaen hos viktige aktører i omsetningskjeden. Storkjøkkenmarkedet er blitt stimulert gjennom kampanjepriser og det mindre prisømfintlige detaljist-markedet er i ferd med å bli utvidet med nye produkter. Samtidig har forbrukerne fått økt kjennskap til reinkjøtt gjennom julens mediekampanje.

Faren er imidlertid ikke over. Det er viktig at man fortsetter nedbyggingen av lagrene frem til sommeren 2004. I Agendas rapport peker vi på flere tiltak vi mener det er nødvendig å gjennomføre for å unngå at situasjonen igjen oppstår.

Utfordringen er størst i Finmark. Analysen viser at lagersituasjonen særlig er et problem i Finmark. Det er flere årsaker til dagens situasjon.

«Spillereglene» i markedet ble endret i 2002, etter initiativ fra reieneierne. Endringene åpnet nye muligheter for reieneiere og slakterier, men overførte samtidig større risiko og krav til disse. Før 2002 hadde Norsk Kjøtt (kjøtt-samvirket) en rolle som markedsregulator og «buffer» for svingninger i markedet.

Etter 2002 må slakterier og reieneiere i mye større grad være med på å ta støytten. Til gjengjeld står disse nå friere til å utvikle og utnytte nye markeds-muligheter. Dette krever større deltagelse, flere initiativ og større evne til å innføre noe nytt (mer innovasjon). Her ligger utfordring nr. 1. for reinnæringen!

Overgangen til et mindre regulert marked kunne gått bedre, om ikke slakte-produksjonen hadde økt så sterkt i samme periode. Før 2003 kunne økte slaktevolum balanseres gjennom redusert import. Det er Reindriften's markedsutvalg som har siden 2002 hatt ansvaret for fastsettelse av importkvotene.

En raskere reduksjon av importen i 2002/03 kunne lettet lagersituasjonen noe i dag. Men siden 2003 har importen vært null. Derfor er det for øyeblikket heller ingen importbuffer mot nye slakteoverskudd i markedet – som kan komme til høsten. Utfordring nr. 2. for næringen må derfor være å stimulere etterspørselen til et nivå som igjen skaper import og dermed gjør import-reguleringen til en effektiv buffer for periodiske svingninger i markedet.

For dyrt i verdensmarkedet

Men kan vi ikke eksportere produksjonsoverskuddet, spør noen. Gjennom samarbeidet med Norsk Kjøtt har næringen lyktes i å holde det norske prisnivået for reinkjøtt på verdens-toppen. Samarbeidet er for øvrig forlenget gjennom nye store leveranseavtaler siden 2002. Båndene til Norsk Kjøtt eliminerer også eksport som et realistisk alternativ for

På oppdrag av Reindriftsforvaltningen og Landbruksdepartementet har Isak Mathis Henriksen og det norske konsulentselskapet **Agenda Utredning og Utvikling AS** analysert markedssituasjonen for omsetning av reinkjøtt. Rapporten *Krafttak for å øke salget av reinkjøtt*, kan leses på www.reindriften.no eller bestilles fra Agenda, tlf 67 57 57 00.

Ikke for mye kjøtt men... Mulighetene for reinkjøtt ligger ikke minst i det øvre skiktet av forbrukermarkedet, men næringen må også rydde på bakrommet. Utvikling av nye produkter, frysekapasitet for å ta av for markedssvingninger, samt få orden på ureglementert import og ulovlig omsetning, blir viktig mener konsulentene.

Foto: Berit Anne Sara Triumf

alt annet enn spesialprodukter. På verdensmarkedet er imidlertid norsk reinkjøtt generelt for kostbart uansett.

Samtidig bidrar de høye, rigide prisene til at endringer i leveranser og etterspørsel i sterkere grad slår ut i lagersvingninger enn i et marked med mer fleksible priser. I en situasjon uten import forutsetter høyprispolitikken at aktørene selv er i stand til å håndtere volum-svingningene. For reineierne betyr dette at de i større grad må planlegge slakt eller ikke slakt etter signaler fra markedet – og/eller at de sammen med slakteriene kan opprettholde tilstrekkelig fryselager-kapasitet som buffer. Her ligger utfordring nr. 3.

Videre utbygging av lagerkapasiteten er imidlertid en kostbar og defensiv tilnærming til problemstillingen.

En siste utfordring er næringens forhold til eller kontroll med ureglementert import og ulovlig omsetning.

Litt for mange av våre kontaktpunkter peker på dette som medvirkende årsak til den ubalansen vi i dag har i markedet for reinkjøtt.

Mettet storkjøkkenmarked

Agendas samtaler med de store grossistene og detaljistkjedene i Norge viser at markedet bør kunne ta imot mer reinkjøtt, også til dagens priser. Prisnivået på reinkjøtt er høyt, men produktet er attraktivt og rett posisjonert for høytid og fest.

Økt salg krever likevel endringer i innarbeidede mønstre for salg og omsetning. Storkjøkkenmarkedet er nær mettet. Dette er den tradisjonelle avtaget for de dyreste og reneste kjøttstykkene. Her er konkurransen stor fra rimeligere, men likevel eksklusive produkter.

Forbrukermarkedet

Mulighetene ligger i det store forbru-

kermarkedet, i alle fall i den «øvre enden» av dette. Dette er lite opparbeidet for annet enn reinskav og noe halvstekt steik i sky. Men selv disse produktene er lite tilgjengelige for folk flest, og veien ut til forbrukerne er tyngre og lengre enn snarveien til storkjøkkenene.

Det hjelper å være flere når nye veier skal tråkkes. Spesielt når «nye» produkter skal utvikles, pakkes og leveres; stabilt og forutsigbart til detaljister som for en stor del kontrolleres av store, landsdekkende kjeder. Agenda tror at veien går gjennom et bredere sammensatt markedsutvalg der kunnskap om reindriften møter kunnskap om slakt og foredling, distribusjon og sluttmarked. De enkelte aktørene har sine spesielle interesser å ta vare på – men samtidig felles interesser i å lykkes.

Økt markedsføring? Jo, det også. Men det er ikke nok!

Ođđa elfápmolinjá

Statnett lea dál plánemin hukset ođđa 40 miilla guhkosaš elfápmolinjá Davvesiidna suohkanis gitta Báhcavuona suohkanii, Romssa fylkkas. Elfápmolinjá lea rehkenaston máksit 2 miljárdda ruvnno, ja galgá fievrridit golmmageardde nu ollu elrávnnji go otná linjât. Loahpalaš mearrádus gokko ja goas huksegohtet linjá vurdo 2007:s.

Håkon Isak Vars

Boahtteáiggis boahdá ollu sáhka šaddat bieggamilluin elfápmo oktavuodas. Olles Norrgas leat dán rádjái plánejuvvon hukset 2600 bieggamillo. Dat addet liikká ollu elrávnnji go 40 Áltá-elfápmorusttega, ja lea liikká ollu elrávnnji go maid 400 000 bearša atnet jahkásaččat. Finnmáarkui leat plánejuvvon hukset 1800 bieggamillo. Go ná stuorrát huksejuvnot bieggamillot, ferte maid elfápmolinjáiid stuoridit ja buoridit. Danin leage Statnett dál plánemin ođđa elfápmolinjá Adamselv elfápmorusttegis, Davvesiidna suohkanis gitta Báhcavuotnii, Romssa fylkkas, mii galgá fievrridit elfámu man bieggamillot ráhkadit. Elfápmolinjá galgá eanas čuovvut otná linjáiid. Otne manná okta 132 kV linjá, muhtinsajiid guokte linjá buohtalaga dán gaskkas. Ođđa linjá galgá leat 420 kV linjá, mii lea badjel golmmageardde nu stuois go otná linjât.

Sáhttá huksejuvnot siseatnamii

Ođđa linjá galgá čuovvut otná linjá Adamselvas Levdnjii, das Porsangmonenii ja viidáset davábealde Jiesjávri Áltá elfápmorusttegi. Das vuolgá

Govva/Foto: Agnar Berg

linjá Áltái, gos fas manná Njiemenjáikui. Das fas oarjjas Guoláži, ja de Ráissa bokte Ivgobahtii ja doppe fas Báhcavuotnii. Muhto lea maid jurdda duoddara mielde hukset linjá, dan sadjai go čuovvut otná linjáiid, goit Áltás Njiemenjáikui ja viidáset Guoláži ja Ivgobahtii. – Dát šaddá ollu hálbbit, iige šatta nu dálkás báikkiid mannat. Jus otná linjáiid čuovvu, de šaddet das ollu eambbo čieget ja divraset masttat, dasa lassin go bargu iešalddis divruda, muitala Statnett prošeaktajodiheaddji Magne Maurset. – Muhto mii rehkenastit ahte nugohčoduvvon siskkit molssaeaktu buktá ollu vuostehágu, earret eará boazoealáhusas. Ja dás eat dieđe eambbo ovdal ášši lea leamaš gulaskuddamis, lohka Maurset.

Guhkes proseassa

Muhto lea guhkes proseassa plánaid rájes dassáži go huksen álgá. – Álggos galgá sáddejuvnot diedáhus huksenplánaid birra. Dát galgá vuodddun leat gulaskuddamii. Ja gulaskuddan váldá iešáiggi, ja maiddái galgá ráhkaduvvot váikkuhusguorahallan linjá-huksema oktavuodas. Buot dát ádjána, ja lea váttis dadjat juste goas huksen sáhttá álggahuvvot. Eaktun huksenmii lea maid diedus ahte duodaid huksejuvnot nu ollu bieggamillot go dán rádjái leat diedihuvvon. Muhto mii jáhkkit ahte ášši sáhttá sáddejuvnot gulaskuddamii boahte jagi mielde, ja loahpalaš mearrádus dahkkot jagis 2007. Buot áigemearit diedus eaktuduvvon das man jodánit proseassa ovdána, loahpaha Statnett prošeaktajodiheaddji, Magne Maurset.

Ny kraftlinje

Statnett planlegger nå en 40 mil lang kraftlinje fra Adamselv i Finnmark til Balsfjord i Troms. Linja er beregnet å koste ca. 2 milliarder kroner og skal føre tre ganger mer kraft enn dagens eksisterende linjer. Endelig vedtak om trasé og igangsetting av arbeidet med linja kan bli gjort i 2007.

Håkon Isak Vars

Vindkraft er den nye energikilden som det satses enormt på i tiden framover. I hele landet planlegges det bygging av til sammen 2600 vindmøller. Dette tilsvarer 40 Alta-kraftverk, som igjen utgjør et årsforbruk for 400 000 husstander. Av disse er det planlagt 1800 vindmøller i Finnmark og en vindkraftsatsing i denne størrelsesorden gjør at man også må ruste opp kraftlinjene tilsvarende. Statnett planlegger nå en ny kraftlinje fra Adamselv kraftstasjon i Lebesby til Balsfjord i Troms, som skal kunne transportere kraften produsert fra vindmøllene. Linja vil bli en 420 kV kraftlinje, som i hovedtrekk skal følge eksisterende kraftlinjer. I dag går det en 132 kV linje, enkelte strekninger to parallelle linjer. Disse linjene fører med andre ord bare en tredjedel av den kraften den nye linja blir dimensjonert for.

Indre trasé aktuell

Den nye linja er tenkt å følge eksisterende traseer fra Adamselv til Lakselv, derfra til Porsangmoen og videre nord for Jiesjåvre til Alta kraftverk. Derfra går linja videre til Alta, for så

Det finnes ingen samlet plan for utbyggingen av vindkraft. Miljøvernminister, Børge Brende uttalte i forrige utgave av Reindriftnytt at han ikke så det behovet. Reindriftnæringen må ikke bare forberede seg på minst en ny 420 kilovolts linje gjennom Finnmark. Fra alle vindkraftverkene som realiseres trengs det også kraftlinjer inn til den nye hovedlinjen.

Kart: NVE

å fortsette mot Kvænangsbotn. Videre vestover fra Kvænangsbotn til Guoláš, via Nordreisa og Skibotn til endestasjonen i Oteren i Balsfjord. Men prosjektleder ved Statnett, Magne Maurset, sier det også kan bli aktuelt med en indre trasé hovedsakelig fra Alta til Kvænagsbotn og videre til Guoláš og Skibotn. Dette alternativet er adskillig rimeligere, i tillegg til at den ikke vil være så værutsatt som eksisterende linjetrasé. Dersom eksisterende linjer skal følges, vil mange vinkler og dyrere master, samt selve arbeidet gjøre at dette alternativet er dyrere. – Men med en indre trasé regner vi med at vi vil komme i konflikt med blant annet reindriftnæringen, og omfanget av dette vet vi ikke før saken har vært ute til høring, sier Maurset.

Lang prosess

Det er dog en lang prosess fra planer til endelig igangsetting. – Først skal det komme en melding om planene. Denne skal inneholde det meste ved en slik bygging, som igjen skal danne grunnlaget for en høring. Høring vil ta sin tid og det skal også gjøres en konsekvensanalyse av prosjektet. Alt dette tar tid og det er vanskelig å si eksakt når en eventuell utbygging av linja vil kunne begynne. I tillegg betinger en linjebygging at det faktisk bygges så mange vindkraftverk som er meldt. – Alt i alt mener vi likevel at saken kan sendes til høring i 2005 og et endelig vedtak om bygging og trasévalg kan gjøres i 2007. Alt selvfølgelig betinget av hvor fort prosessen går framover, avslutter prosjektleder ved Statnett, Magne Maurset.

– Heajos váikkuhusat lassánit

Ođđa elfápmolinjá lasiha heajos váikkuhusaid mat otne juo leat, lohka orohat 36, Cohkolat ovdaolmmoš Peer Gaup. – Maiddái duodalaš dutkan čájeha ahte elfápmolinjái leat heajos váikkuhusat bohccuide, lohka Gaup.

Håkon Isak Vars

– Min orohaga čada mannet dál juo elfápmolinjái, ja dái leat heajos váikkuhusat boazodollui, lohka Gaup. – Ja ođđa ja stuorat elfápmolinjá nanne dái váikkuhusaid. Dutkan čájeha ahte boazu ii oro iige guođo elfápmolinjái vuolde ja lahkosiin. Ja dát heive bures dainna maid mii maid leat oaidnán. Mii oaidnit ahte bohccot eai oro eaige guođo elfápmolinjái vuolde. Dát guhtot nu guhkkin eret go vejolaš dakkár linjái, vaikko sáhttet mannat linjái vuoli. Muhto eai goassege bisán dása, eaige guodus dákkko. Ja lean maid oaidnán ahte boazu luoitá oaivvi go manná linjái vuoli, vaikko dát leat 15–20 mehtara bajábealde. Nu ahte lea áibbas sihkar ahte boazu

dovdá linjái váikkuhusaid, lohka Gaup.

– Ii siseatnamii Gaup ii jáhke mol-saeavttu man Statnett lohka hálbbi-mussan, šaddat duohtan. – In mun jáhke biras-gáhtteiseválddiid goassege dohkkehít ahte linjá huksejuvvo siskelii otná linjái. Ja buot vearrámus mii sáhtta dáhpá-huvvat, lea jus dakkár linjái huksejuvvojit guotetbáikkiid čada. Dát gáržžida guotetbáikkiid ollu, ja dás leat dieđus hirbmat stuora váikkuhusat, lohka Gaup. Dál vuos ii loga Gaup diehtit nu ollu huksemis, go lea dušše okta diehtujuohkinčoahkkin leamaš áššis. Muhto mañemus sátni áššis ii leat velá várra daddjon. Ášši galgá

Orhat 36 Cohkolaga ovdaolmmoš Peer Gaup.

Formann i reinbeitedistrikt 36 Cohkolat Peer Gaup.

Govva/Foto: Håkon Isak Vars

sáddejuvot gulaskuddamii boahhte jagi mielde, jus áigemearit dollet nu movt plánejuvvon.

– Det negative forsterkes

– En ny kraftlinje vil forsterke de negative virkningene som eksisterende linjer allerede utgjør, sier formann i reinbeitedistrikt 36, Cohkolat, Peer Gaup. – Også seriøs forskning viser at kraftledninger har negative konsekvenser for rein, sier Gaup.

Av Håkon Isak Vars

– Kraftlinjene går tvers igjennom vårt distrikt, og disse har negative konsekvenser for reindrifta. En ny og større linje vil føre til en forsterkning av disse. Forskning viser at rein unngår å oppholde seg under og i nærheten av kraftlinjer. Dette stemmer også

godt overens med vår erfaring. Vi ser at reinen ikke oppholder seg eller beiter under og i nærheten av kraftlinjer. De holders seg helst lengst mulig unna kraftlinjer, selv om de kan passere under kraftlinjene. Men de oppholder seg aldri der, og beiter heller ikke. Jeg har sett at reinen senker hodet når den passerer kraftlinjene, selv om disse er i 15–20 meters høyde, så det er klart at reinen merker linjene, og føler ubehag, sier Gaup.

– Ikke indre trasé

Gaup tror ikke traseen som Statnett anser som best og rimeligst, vil bli en realitet. – Jeg kan aldri tenke meg at

miljøvernmyndighetene tillater en annen trasé enn den hvor eksisterende linjer allerede går. I allefall er det verste som kan skje at linjer vil gå gjennom kalvingslandet. Dette innskrenker reinens bruk av området kraftig, noe som selvsagt har store negative konsekvenser, sier Gaup. Han sier også at de foreløpig har lite informasjon, og derfor ikke har den fulle oversikten ennå. – Vi har bare hatt ett informasjonsmøte, og det er for lite til å kunne si mer om saken nå, sier Gaup. Siste ord i saken er imidlertid ikke sagt. Saken vil trolig bli sendt til høring i løpet av neste år, dersom planlagte tidsrammer holder.

Saksgang vindmøller

Det er en rekke vindkraftprosjekter på gang langs hele kysten fra Lindesnes til Bugøynes i Finnmark. Ifølge Norges Vassdrag- og Energidirektorat, NVE, er det per i dag 30 vindkraftverk under formell behandling.

Av: Agnar Berg

Det er NVE som i henhold til energiloven er den myndighet som kan gi konsesjon for utbygging av vindkraftverk og kraftledninger.

NVEs behandling av større vindkraftverk begynner med at utbyggeren, det kan for eksempel være et e-verk, fremmer en melding om sine utbyggingsplaner.

Meldingen er en tidlig varslingsplan for et planlagt prosjekt der utbyggeren kommer med forslag om hvilke utredninger som bør foretas i forbindelse med utbyggingen.

I forbindelse med høringen av meldingen arrangerer NVE møter med lokale og regionale myndigheter og offentlige møter der alle kan delta.

Hensikten med meldeprosessen er å få innspill på hva som som konkret bør utredes før en i neste omgang skal ta stilling til om prosjektet skal realiseres eller ikke.

Etter høringen av meldingen fastsetter NVE et konsekvensutredningsprogram. Dette programmet er en arbeidsbeskrivelse for hvilke utredninger utbyggeren skal gjennomføre og som skal danne grunnlaget for en eventuell konsesjonssøknad etter energiloven.

Når NVE mottar konsesjonssøknaden om å bygge og drive en vindmøllepark sendes søknaden ut på

Havøysund. Havøygawlen er en av de åtte vindkraftverkene innenfor reinbeitedistrikter som NVE har godkjent. I tillegg er det fire søknader inne til behandling der reinbeiter er berørt. Det er også sendt forhåndsmelding på ytterligere ti anlegg.

Foto: Johan Ingvald Hætta

høring sammen med den ferdigstilte utredningen. NVE vil i den forbindelse arrangere møter med offentlige myndigheter og andre berørte parter som for eksempel reindriften.

Etter denne høringsrunden vil NVE ta stilling til om det kreves ytterligere opplysninger om prosjektet og konsekvensene av utbyggingen.

Når NVE har tilstrekkelig beslutningsgrunnlag vil direktoratet avgjøre om det skal gis konsesjon eller ikke.

NVEs konsesjonsvedtak kan påklausuleres til Olje- og energidepartementet som da kan behandle saken på nytt.

Per Erik Bjørnstad i Reindriftsforvaltningen sier at det er svært ulik praksis når det gjelder hvordan utbyggerne forholder seg til reindriften.

– Noen utbyggere tar kontakt med

reindriften tidlig i prosessen, mens andre ikke har noen kontakt med næringen før de må. Med en så ulik praksis er det ikke noe å si på at reindriften blir frustrert, sier Bjørnstad.

Bjørnstad sier at det nå er satt ned en arbeidsgruppe med representanter fra Reindriftsforvaltningen og NVE. Gruppen skal se på om det er mulig å ha sameksistens mellom reindrift og vindkraftutbygging. Gruppen skal være ferdig med sitt arbeid før 1. juni i år. Gruppen skal også lage en guide om hvordan utbyggeren skal forholde seg til reindriften.

– Vi ser frem til at det blir mer ordnede forhold mellom utbyggerne og reindriften. Det skulle også bare mangle siden reindriften er en meget viktig part i saken, sier Arne Olsen i NVE.

Ønsker norsk rein inn i EU

Den finske og svenske reindriftsnæringen ønsker at Norge skal bli medlem av EU. Reindriften i de tre landene vil samlet stå sterkere i forhold til å bli hørt i Brussel, mener finnene og svenskene.

Av: Agnar Berg

– Vi tror at det vil gagne reindriften i alle tre landene om Norge også blir medlem. For da vil det ikke være så lett for Brussel å overse oss og vi får enklere gjennomslag for våre saker, sier de to finske reineierne Hannu Magga og Reijo Kyrö.

Magga holder til i et reinbeitedistrikt sør for Saariselkä på grensen mot Russland. Kyrö holder til i Kittilä, cirka 100 kilometer sør for Kautokeino.

Reineier Hannu Magga mener at den finske reindriften ikke har fått så mye positivt ut av EU-medlemskapet, blant annet fordi EUs politikk er store enheter, sier han. Foto: Agnar Berg

Reindriftskontor i Brussel

Leder i Svenske Samers Riksforbund, SSR, Per Gustav Idivuoma sier at den største ulempen med det Svenske EU-medlemskapet for de svenske reindriftssamene faktisk er at Norge står utenfor.

– Det hadde vært så mye bedre for reindriften om alle tre landene var med i EU. Jeg vil faktisk si at alternativet er at alle står utenfor, sier Idivuoma.

Idivuoma mener at hvis alle landene var med ville det være naturlig å opprette et «reindriftskontor» i Brussel for å kunne følge med og påvirke.

Idivuoma sier videre at en stor del av de svenske reindriftssamene stemte nei i folkeavstemningen i 1994. Selv stemte han ja og det ville han også ha gjort hvis det var folkeavstemning i dag.

Kyrö sier at han stemte nei i den

Reineier Reijo Kyrö sier at han stemte nei i den finske folkeavstemningen fordi han mente at Finland måtte gi fra seg selvråderett. Foto: Agnar Berg

finske folkeavstemningen fordi han mente at Finland måtte gi fra seg selvråderett. Hvis det var folkeavstemning i dag ville han også ha stemt nei.

Magga stemte også nei i -94 og ville ha gjort det samme i dag.

– Jeg mener at vi ikke har fått så mye positivt ut av medlemskapet, blant annet er EUs politikk rettet mot store enheter. Denne tanken er slett ikke bra for den samiske kulturen, sier Magga.

Bra subsidiesystem

En av de praktiske konsekvensene for reindriften etter at Finland ble med i EU er at finnene måtte legge ned en rekke feltslakteri på grunn av EUs hygienekrav. Isteden ble det bygd opp større enheter. I dag er det 17 slakterier som kan slakte rein i Finland.

Leder i SSR, Per Gustav Idivuoma, sier at den største ulempen med Sveriges EU-medlemskap for de svenske reindriftssamene faktisk er at Norge står utenfor. Foto: Magnar Evertsen

– Det er både positive og negative sider ved denne slakterireformen.

Den har kostet mye og jeg stiller spørsmål ved om det er nødvendig å ha like høy hygienestandard på et reinslakteri som det er på et sykehus, sier Magga.

Kyrö trekker frem en sak som har blitt vesentlig bedre nå.

– Det er subsidiesystemet til EU. Vi får 20 euro per rein som vi har over vinteren. De siste årene her i Finland har næringen hatt det tøft og for mange har denne subsidieringen vært avgjørende for å holde hodet over vann, sier Kyrö.

Leder for det finske reindriftsforbundet, Pertti Viik, sier at de finske reindriftsutøverne, spesielt i sør, har et stort problem med rovdyr. Etter hans oppfatning har det blitt vanskeligere å gjøre noe med rovdyrproblemene etter at Finland ble medlem.

– EU har en rovviltpolitikk og vårt problem må til Brussel for å bli løst. Vi ønsker en større beskatning, men det ser ikke ut som de finske landbruksmyndighetene tør å ta dette opp med Brussel fordi det er en meget omdiskutert problemstilling, sier Viik.

Reinkjøttmarked og EU

Viik sier videre at en positiv ting med EU er at det nå er mye enklere for

Leder i NRL, Aslak J. Eira, mener at den største fordel for norsk reindriftsnæring ved et EU-medlemskap vil være at det blir lettere å få avsetning på reinkjøtt. Foto: Agnar Berg

reindriften å få tilgang til prosjektmidler.

Idivuoma er av samme oppfatning og legger til at dette kanskje er den største forskjellen på før og etter medlemskapet for den svenske reindriftsnæringen.

Leder i NRL, Aslak J. Eira, mener at den største fordel for norsk reindriftsnæring ved et EU-medlemskap vil være at det blir lettere å få avsetning på reinkjøtt.

– Ja, jeg tror vi ville lykkes bedre med markedsføring og avsetning av reinkjøtt hvis vi var medlem, men det er en fare for at prisen på kjøtt vil gå ned, sier Eira.

Eira sier at han i 1994 stemte ja, men i dag er han usikker.

– Jeg tror ihvertfall ikke at vi skal stresse med å bli medlem. Det er mange ting med det «nye EU» som vil komme etter 1. mai som er betenkelig. På en annen side skjønner jeg godt argumentene fra de finske og svenske reindriftssamene som sier at reindriften vil få større gjennomslag hvis Norge også er medlem, sier Eira.

«Robin Hood-prosjekt»

Statssekretær Anders Eira (H) i kommunaldepartementet er fra Kautokeino og er den personen i regjeringsapparatet som kjenner reindriften best. Han er enig med NRL-sjefen i at det

Statssekretær i kommunaldepartementet, Anders Eira, mener at EUs distriktspolitikk er bedre for reindriften enn den norske distriktspolitikken.

Foto: Kommunaldepartementet

Dette er EU

EU er et unikt samarbeid mellom land som oppsto etter den andre verdenskrig med hovedhensikt å hindre en ny krig i Europa.

Opprinnelig var det seks medlemsland.

I dag består EU av de 15 landene Belgia, Danmark, Finland, Frankrike, Hellas, Irland, Italia, Luxemburg, Nederland, Portugal, Spania, Storbritannia, Sverige, Tyskland og Østerrike.

1. mai i år utvides EU med 10 nye land.

EU og Norge

I 1961 søkte Norge, Danmark, Irland og Storbritannia medlemskap i EU for første gang, men ble ikke medlemmer på grunn av Frankrikes veto.

I 1970 åpnet EU opp for nye medlemmer og forhandlingene med Norge, Danmark, Irland og Storbritannia ble gjenopptatt.

I januar 1972 ble medlemskapsforhandlingene avsluttet. Danmark, Irland og Storbritannia ratifiserte avtalen, mens Norge sa nei i en rådgivende folkeavstemning 25. september.

1. januar 1973 ble Danmark, Irland og Storbritannia medlemmer. Norges frihandelsavtale med EU ble sluttforhandlet og trådte i kraft 1. juli.

25. november 1992 søkte Norge igjen om medlemskap i EU.

1. januar 1994 trådte EØS-avtalen i kraft.

28. november 1994 sa 52,3 prosent av den norske befolkningen nei til EU-medlemskap i en rådgivende folkeavstemning.

1. januar 1995 ble Sverige, Finland og Østerrike medlemmer.

er når det gjelder reinkjøtt at norske reindriftssamer har mest å tjene på et EU-medlemskap.

– Som EU-medlem ville det være mulig å samorde reinkjøttmarkedet i de tre landene. Noen frykter at prisen på reinkjøtt vil gå ned. På kort sikt kan nok det være tilfellet, men på sikt vil prisene og etterspørselen gå opp. Grunnen til det er at en samlet vil få større markedsrett, sier Anders Eira.

Eira sier videre at et medlemskap også kan føre til en oppblomstring for slakteriet i Kautokeino, som da lett kan ta imot finsk rein for slakting.

– Et annet perspektiv ved EU er at mens vi i Norge bygger ned statlige næringsoverføringer, så skjer det motsatte i EU. Det er for eksempel vanskelig å se for seg noen betydelig økning av rammene i reindrifftsavtalen. EU har et gigantisk «Robin Hood-prosjekt» på gang der en overfører ressurser fra sentrale strøk til utkantene. Reindrift er jo i høyeste grad en distriktsnærings og vil tjene på denne ordningen, sier Anders Eira.

Ikke-sak i Sametinget

Sametinget i Norge har ikke tatt noe prinsipielt standpunkt til EU-medlemskap. Det har heller ikke vært noen votering i EU-spørsmålet. EU er så langt en ikke-sak i Sametinget.

– Sametinget ønsker heller ikke å på egen hånd å reise denne saken. Den kommer til oss når den norske regjering får den på dagsorden, sier sametingspresident Sven-Roald Nystø.

Selv stemte Nystø ja i 1994 og

mener fortsatt at det ville være en fordel for Norge og for samene om Norge var med.

– Selv om ikke EU-spørsmålet er en aktuell problemstilling for Sametinget nå, så arbeider vi mye med EU og EØS-spørsmål i de sakene som ellers behandles av Sametinget. I tillegg har vi et samarbeid med sameetingene i Finland og Sverige gjennom Parlamentarisk råd der EU/EØS-spørsmål ofte blir diskutert, sier Nystø.

Ivaretar reindriften

EU må forholde seg til reindrift gjennom Protokoll 3 i traktaten som ble forhandlet frem i 1994 mellom de 11 daværende EU-land og søkerlandene Norge, Sverige, Finland og Østerrike.

I artikkel 1 heter det: «Uansett bestemmelser i EF-traktaten kan det gis det samiske folk enerettig-

heter til reindrift i de tradisjonelle samiske områder.»

I artikkel 2 heter det i første setning: «Denne protokollen kan utvides med henblikk på å ta hensyn til eventuell ytterlig utvikling i samiske enerettigheter i tilknytning til samenes tradisjonelle eksistensgrunnlag.»

Reindriftnytt • Boazodoallo-oddasat

ANNONSEINFORMASJON

Reindriftnytt har et opplag på nærmere 3.000 eksemplarer og utgis gratis til samtlige driftsenheter i Norge. Bladet kommer ut 4 ganger i året.

Vi mener at Reindriftnytt er den beste markedsplassen for kommuner, fylkeskommuner, utdanningsinstitusjoner, reindriften og bedrifter som retter seg mot næringen.

Det er ingen andre aviser eller tidsskrifter som når så mange i reindriften som Reindriftnytt.

Format	Sort	Sort+1	Sort+2	4 farger
1/1 side	3.600	4.200	4.800	5.400
1/2 side	2.200	2.800	3.400	4.000
1/3 side	1.900	2.500	3.100	3.700
1/4 side	1.400	2.000	2.600	3.200

Prisene er eks. mva. og forutsetter ferdig annonsemateriell.

Annonsebestilling og materiell

MediaRingen AS v/Oddbjørn Sarilla

Postboks 1323, 9505 Alta

Tlf. 78 45 70 04 – Fax. 78 45 70 05

E-post: sarilla@mediaringen.com

Reindrifftsavtalen i havn

NRL og staten skrev 17. februar under på reindrifftsavtalen for 2004/2005. – Vi er godt fornøyd med avtalen og vi føler at vi har fått gjennomslag for våre synspunkter, sier NRL-leder Aslak J. Eira.

Av: Agnar Berg

Fokuset for reindrifftsavtalen, som gjelder fra 1. juni i år og frem til 30. juni neste år, har vært rettet mot markedsituasjonen for reinkjøtt.

Den økonomiske rammen for avtalen er den samme som for inneværende avtale, 95 millioner kroner.

Eira sier at han er spesielt glad for at avtalen tar tak i problematikken med omsetning av reinkjøtt.

– Både staten og NRL har en felles forståelse for den problematikken, sier Eira.

– Reindrifftsavtalen 2004/2005 sine viktigste mål er å legge til rette for økt omsetning av reinkjøtt, stimulere næringen til størst mulig verdiskaping innenfor gitte rammer og tilpasse antall driftsenheter til ressursgrunnlaget, heter det i en pressemelding fra Landbruksdepartementet like etter at avtalen var underskrevet.

– De markedstiltak som nå er forhandlet frem gir slakteriene og reineierne gode muligheter til å øke omsetningen av reinkjøtt. Samtidig gir en videreføring av de økonomiske ordningene reindrifften den nødvendige forutsigbarhet og mulighet for økt

Aslak J. Eira, leder i NRL.

produksjon og verdiskaping, og dermed på sikt en større bærekraft, uttalte landbruksminister Lars Sponheim etter at avtalen var i havn.

Reindrifftsloven kommer nå

Av: Agnar Berg

Den offisielle kjøreplanen for den nye reindrifftsloven er fremdeles at den skal legges frem i form av en stortingsproposisjon nå i vårsesjonen.

– Vi jobber for at proposisjonen legges frem for Stortinget i vår, men ikke at den skal behandles i vårsesjonen, sier seniorrådgiver Tor Kjøllesdal i Landbruksdepartementet.

Høstsasjonen i Stortinget er imidlertid preget av behandlingen av statsbudsjettet. Dermed er det ikke sikkert at Stortinget får behandlet den nye reindrifftsloven før vårsasjonen 2005.

Begrepet siida er sentral i dokumentet som danner grunnlaget for stortingsproposisjonen, NOU 2001: 35, Forslag til endringer i reindrifftsloven.

NOU-utvalget definerte en siida

slik i henhold til reindriftssamisk forståelse av begrepet:

- At det eksisterer en reinflokk
- At reinflokken holdes samlet og at det foregår aktiv gjeting/vokting
- At det i alminnelighet deltar en eller flere reindrifftsfamilier med sine rein i fellesskapet

– Fokuset på siidaen har vært veldig sentral for utvalget. Utvalget mente at siidaen er krumtappen i både fastsettelse av reintallet og bruksregler, sier professor dr. juris Kirsti Strøm Bull, som var reinlovutvalgets leder.

Hvis Stortinget følger utvalgets innstilling, vil siidabegrepet erstatte begrepet driftsenhet i den nye reindrifftsloven. I gjeldende lov er begrepet siida kun nevnt ved et tilfelle i paragraf 2, andre setning: «... Videre kan reindrifftsstyret foreta inndeling av et reinbeitedistrikt i beitesoner for

bestemte siidaer eller driftsenheter, eller pålegge områdestyret å gjøre dette...»

– Landbruksdepartementet står i utgangspunktet fritt til å ta med det de ønsker fra vår innstilling i stortingsproposisjon. Jeg går imidlertid ut fra at siden departementet har oppnevnt utvalget, vil også det meste vi har foreslått bli fulgt opp i proposisjonen, sier Strøm Bull.

Utvalget avga sin innstilling 15. mars 2001.

Reinlovutvalgets mandat var å gjennomgå reindrifftsloven av 9. juni 1978 nr. 49 med sikte på endringer i de bestemmelser som gjelder:

1. Styringen og forvaltningen av reindrifften.
2. De interne forhold i reindrifften, herunder den enkelte reineieres rettsstilling.

Alaska – Fuomášuhttit duoji

Alaska – Om å gjøre duodji synlig

The Alaska Federation of Natives doalai jahkásaš álgoálbmotkonferánssa Anchorage golgotmánu 23.–25. beivviid. Nu go čállen Boazodoallooddásiid ovddit nummara oaivečálloris, de lei kultuvra ja árbevirolaš máhttu hui guovddázis.

Boazodoallohoavda Ellen Inga O. Hætta

Konferánssas ságastalle maiddá eará áššiid mat gusket Alaska álgoálbmogiidda, nu go oahppu, vuoigatvuodat ja bearašpolitihkka. Dál go boazodoallošiehtadallamat leat loahpahuvvon, de lea heivvolaš bisanit veaháš jurdilit. Lea miellagiddevaš buohtastahhtit makkár áššiin Norgga boazodoalloálbmot ja Alaska álgoálbmogat beroštit. Dás áiggun geahččalit juogadit iežan jurdagiid ja vásáhusaid Boazodoallooddásiid lohkkiguin.

Alaska álgoálbmogat ledje čeahpit oidnosii oazzut iežaset duoji. Konferánssa oktavuodas lei stuora vuovdinčájáhus gos oaččui oastit juohkelágán duoji, loabáhiid rájes čábbamus beardujiid rádjái. Olbmot geat vuvde náhkiid/ávdnasiid duojáriidda, ledje maiddá searvan vuovdinčájáhusii.

Duodje Čájáhus ja vuovdin dan jahkásaš eamitálbmotkonferánssa oktavuodas Alaskas. Salgsutstilling i i tilknytning til den årlige urfolkskonferansen i Alaska.

Goven/Foto: Ellen Inga O. Hætta

The Alaska Federation of Natives holdt den årlige konferansen for urfolk i Anchorage 23.–25. oktober i fjor. Som jeg skrev i lederen i forrige nummer av Reindriftsnytt, så hadde kulturen og tradisjonskunnskapen en sentral plass.

Av Reindriftssjef Ellen Inga O. Hætta

På konferansen ble også andre spørsmål som berører urfolk i Alaska diskutert, slik som utdanning, rettigheter og familiepolitikk. Nå som reindriftsforhandlingene er sluttført, gir det rom for refleksjoner. Det er interessant å sammenligne hva reindriftsbefolkningen i Norge og urfolk i Alaska er opptatt av. Jeg skal her forsøke å dele mine tanker og erfaringer med lesere av Reindriftsnytt.

Kultur er sentralt

Urfolk i Alaska var flinke til å gjøre sin duodji synlig. I tilknytning til konferansen var det en stor salgsutstilling, der all slags duodji var til salgs, alt fra tøfler til de flotteste perlearbeider. Folk som solgte skinn/råvarer til duojare hadde også fått innpass på salgsutstillingen.

Mitt spørsmål er derfor, i hvilken grad bruker vi større konferanser og steder der folk samles til synliggjøring av duodji, all den tid vi definerer duodji som en del av reindrift?

På konferansen hadde kultur en sentral plass og kulturinnslag ble brukt som avbrekk i drøftinger. På den måten ble kulturen fra de ulike folkegrupper synliggjort. En del av innleiderne stilte også spørsmål om hvordan man skal ta vare på kulturen og hvordan man skal gjøre kulturen levende. Det var interessant at man ikke ønsket å rette pekefingeren mot andre, men mot seg selv. Man spurte rett og slett; hva gjør vi selv feil?

Hvor flinke er vi?

Videre ble det sagt at man må gi verdi til alt som gir folk kulturen til-

Dáppe livčče sámi duojárat sáhttán oažžut odda jurdagiid. Her kunne samiske duojare hentet nye ideer.

Govven/Foto: Ellen Inga O. Hætta

Mu jearldat lea danne, man muddui geavahit mii konferánssaid ja eará báikkiid gosa olbmot čoahkkanit, oainnusin dahkat duoji, go jurddašit ahte mii defineret duoji oassin boazodoalus?

Konferánssas lei kultuvra hui guovddázis, ja digaštallamiid bottuin čájuhuvjedje kulturoasit. Dáinnalágiin bodii daid iešgudetge álbmogiid kultuvra oidnosii. Okta sáhkadolliin bijai maiddái jearaldaga movt galgá gáhttet kultuvrra ja movt galgá ealáskahttit kultuvrra. Lei miellagiddevaš go ii lean sáhka das ahte cuiggodit earáid, muhto iežas. Jerrojuvvui njuolgut; maid mii ieža dahkat boastut?

Viidáseappot daddjui ahte ferte árvvus atnit buot mii

Min Aigi DINGO
 Finlandsveien 14
 9730 Kárásjohka
Čállá boazodoalu áššiin
 E-poasta: minaigi@minaigi.no
 Tlf: 784 69 700 - Faxes: 784 69 710

bake. Et fokus på språk ga meg mange refleksjoner. Man stilte spørsmål om dette var den siste areanen hvor urfolkens eget språk brukes aktivt. Jeg stiller meg selv ofte det kritiske spørsmålet; hvor flinke er vi i Reindriftsforvaltningen til å bruke samisk? Vi har et spesielt ansvar, all den tid vi forvalter en næring der kultur og språk er så sentralt. Man trenger selvsagt ikke reise til utlandet for å bli

bevisst viktigheten av å ta vare på eget språk, men på konferansen i Alaska var dette slående, all den tid at de eldre ikke snakket engelsk, bare yupik.

Et område der vi i Sapmi har en del å lære av andre urfolk, er i forhold til å bruke eldre mennesker som ressurs i vårt arbeid og gi rom for tradisjonskunnskapen.

*Isiah Gregory Simeonoff
 Govven/Foto: Ellen Inga O. Hætta*

máhcaha kultuvrra olbmuid. Fokus giela dáfus bovtii mus mánga imaštallama. Jerrojuvvui ahte lea go dát mañemus arena gos álgoálbmogiid iežaset giella geavahuvvo aktiivvalaččat. Mun láven ieš dávjá alddán jearrat dien váttis jearaldaga; man čeahpit leat mii Boazodoallohálddahasas geavahit sámegeiela? Mis lea erenoamáš ovddasvástádus go hálddašit dakkár ealáhusa gos kultuvra ja giella leat nu guovddázis. Dieđusge ii leat dárbblaš mátkkoštit olgoriikkii fuomášit man mávssolaš lea gáhttet iežas giela, muhto dát ášši lei nu mihtilmas Alaska-konferánsas, go vuoras olbmot eai hupman engelasgiela, muhto dušše yupikgiela.

Okta suorgi man dáfus mis Sámis lea olu oahppat eará álgoálbmogiin, lea dat movt geavahit vuoras olbmuid riggodahkan iežamet barggus ja movt dustet árbevirolaš máhtu. Dát guoská sihke midjiide Boazodoallohálddahasas, ja maiddái ealáhusas. Man dávjá lávet NRL ja Boazodoallohálddahasas čoačkkimiin guldalit vuoras olbmuid eallinvásáhusaid ja geavahit dáid aktiivvalaččat iežamet beaivválaš barggus? Doaimmalašvuoda ja hoahpu dihte eat bija áiggi iežamet barggus guldalit ja oahppat.

Alaska-konferánsa prográmmas lei biddjon áigi gos vuoras olbmot besse muitalit iežaset eallima ja vásáhusaid birra. Olu vuoras olbmot eai máhttan engelasgiela ja danne lei dárbu geavahit dulkka. Dása lei maid biddjon áigi. Vuoras olbmuid lei mávssolaš sirdit iežaset árbevirolaš máhtu mañit bulvii. Sii muitaledje movt sii ohppe birget luonddus, mii lea dakkár máhttu maid nuorat olbmot eai hálddaš. Mun jerren ovta delegáhtas man muddui sii atnet vuoras olbmuid oahpu árvvus. Vástádussan ožžon ahte lea mávssolaš ahte vuoras olbmot leat oidnosis formálalaš čoačkkimiin ja ahte sii leat oassálastán mañemus golbma jagi. Dasto atne mávssolažžan ahte vuoras olbmot jodihit kultuvrra ja árbevirolaš máhtu ovta buolvvas nubái. Deatalemos ágga lei almmotge ahte fertejit oážžut vuoras olbmuid gaskkustit máhtuset. Sii geavahedje maiddái návccaid čállit dan maid vuoras olbmot muitalit, vai historjá ii láhppo, ja das berret mii maid váldit oahpa.

Sámis lea mis debáhtta jodus dan birra movt mii galgat geavahit árbevirolaš máhtu dutkanoktavuodas. Dát galgá leat fáddán muhtun konferánsas mii galgá lágiduvvot dál fargga. Soaitá dát konferánsa addit midjiide inspirašuvnna ja evttohusaid das movt dutkan sáhtáii ávkkástallat árbevirolaš máhtuin.

Sihke nuorat ja boarrásat oassálaste eamitálbotkonferánsas. Både unge og gamle deltok på urfolkskonferansen.

Govven/Foto: Ellen Inga O. Hætta

Dette gjelder både oss i Reindriftsforvaltningen, men også næringen. I hvilken grad settes det av tid på møter i regi av NRL og Reindriftsforvaltningen til å lytte til livsvisdom fra eldre mennesker og bruke aktivt denne kunnskapen i vårt daglige arbeid? Kravene om effektivitet gjør at vi i vårt arbeid ikke setter av tid til å lytte og lære.

De eldre forteller

På konferansen i Alaska var det en sekvens i programmet der eldre mennesker fikk fortelle om sitt liv og sine opplevelser over et langt liv. Mange av de eldre kunne ikke engelsk og det var nødvendig å bruke tolk. Dette hadde man satt av tid til. For eldre mennesker var det viktig å føre videre tradisjonskunnskapen sin til neste generasjon. De fortalte hvordan de lærte å overleve i naturen, en kunnskap som yngre mennesker ikke behersker.

Jeg spurte en av delegatene hvordan de verdsetter kunnskap fra eldre. Jeg fikk til svar at det er viktig at de eldre er synlige i formelle møter og at de har deltatt de tre siste år. Videre så de det som viktig at eldre bringer kulturen og tradisjonskunnskapen fra en generasjon til neste. Den viktigste grunnen var likevel å få de eldre til å være formidlere av sin kunnskap. De brukte også ressurser på å få nedtegnet det de eldre berettet, for å hindre at historiene går tapt, noe vi kan ta lærdom av.

Tema på ny konferanse

I Sapmi har vi en pågående debatt om hvordan vi skal bruke tradisjonskunnskapen i forskningssammenheng. Dette skal være tema på en konferanse som skal arrangeres i nær fremtid. Kanskje vil denne konferansen gi oss inspirasjon og føringer for hvordan forskningen kan nyttiggjøre seg tradisjonskunnskapen.

Uredd og nytenkende

Johan Mathis Turi fikk i desember 2003 tildelt Olav Selvaags Minnepris. Han fikk prisen for sitt arbeid som uredd, nytenkende og løsningsorientert leder i Association of World Reindeer Herders. Prisen består av en miniatyr av skulpturen «En Glad Gutt», laget av Solveyg Schafferer og et diplom og et stipendium på kr. 400.000,-

Av Berit Anne Sara Triumph

Johan Mathis Turi har evne til å tenke nytt og utradisjonelt basert på fakta og logikk; anvis konstruktive, om enn radikale løsninger når han kritiserer, handle når nødvendig for å realisere sine forslag, anvende forskning og utviklingen i fornyelsen av sin næring; se helheten og derfor konkludere til det beste for de berørte; være en uredd forkjemper for individets frihet og rett til å hevde sine meninger. Dette var juryens begrunnelse for at nettopp Turi skulle få prisen.

Selv sier Johan Mathis til Reindriftnytt at det var svært overraskende og gledelig å motta prisen.

– Spesielt er det interessant å registrere at denne juryen har kjennskap til og setter sitt fokus på reindrift som er en liten i næring. Dette er en anerkjennelse av et arbeid som jeg i hele mitt liv har vært engasjert i og det gir motivasjon til å jobbe videre med reindriftnytt, sier han.

Olav Selvaags sønn, Ole Gunnar Selvaag, er formann for juryen som skal vurdere aktuelle kandidater. I tillegg besto juryen av advokat Else

«En glad gutt» skulptur og pris på kr 400.000,- er tildelt Johan Mathis Turi, leder i WRH.

Foto: Agnar Berg

Bugge Fougner, tidligere LO-leder Yngve Haagensen, generalsekretær Ivar Ekeberg, operasjef Bjørn Simensen, professor Rolf Seljelid og biskop Gunnar Stålsett.

Første prisvinner

Turi ble første vinner av avdøde entreprenør Olav Selvaags Minnepris som hvert år skal deles ut på hans fødselsdag som er 17. desember – forutsatt at juryen finner en verdig kandidat.

Planen var å dele ut prisen første gang i 2002, men den gang fant ikke juryen noen verdige kandidater.

Minneprisen har til hensikt å stimulere personer som arbeider med nyskapende ideer som fremmer samfunnet og individets interesser.

Prisen kan gis til nyskapende og annerledes tenkende personer som fremsetter saklig kritikk samtidig som de anviser bedre, helhetlige løsninger for det norske samfunn og har evne til realisering.

Boazodoalu ollislaš
rehketdoallu 2002:

Biergodienas lea fas stuorát go stáhtadoarjja

Boazodoalu ollislaš rehketdoallu čájeha positiiva ovdáneami 2001:s 2000 rádjái. Biergodienas lassánii 15,8 miljovna kruvnuin, ja boazologu árvu fas lassánii 12,2 kruvnnuin. Ii leat gaskkamutto 90-logu rájes leamaš stuorát biergodienas go 2002:s.

Karianne Opgård
Sámegillii: Inger-marie A. Oskal

Biergodienas lassánii 75,9 miljovna kruvnnos 2001:s 91,7 miljovna kruvdnuin 2002:s. Lassáneapmi bohtá das go ollislaš njuovvanhivodat lassánii 1.572 tonnas 2001:s 1.787 tonnii 2002:s, ja go gaskamearálaš haddi boazo-eaiggádii lassánii 48,25 kruvnnos pr. kg 2001:s 51,31 kruvdnuin pr. kg. Ii leat 90-logu gaskkamutto rájes leamaš stuorát biergodienas go 2002:s.

1. tabealla čájeha njuovvanhivodaga, hattiid ja biergodietnasiid guovlluid mielde.

Totalregnskap for
reindriftsnæringen 2002:

Kjøttinntekten igjen høyere enn statstilskuddet

Totalregnskapet for reindriftsnæringen viser en positiv utvikling fra 2001 til 2002. Kjøttinntektene økte med 15,8 millioner kroner mens endringer i reinhjordverdien viste en pluss på 12,2 millioner kroner. For å finne en høyere kjøttinntekt enn i 2002 må man tilbake til på midten av 90-tallet.

Av: Karianne Opgård

Kjøttinntektene økte fra 75,9 millioner kroner i 2001 til 91,7 millioner kroner i 2002. Økningen har sammenheng med at det totale slaktekvantum økte fra 1.572 tonn i 2001 til 1.787 tonn i 2002, og at gjennomsnittspris utbetalt til reineier økte fra 48,25 kroner per kg i 2001 til 51,31 kroner per kg. For øvrig må man helt tilbake til begynnelsen av 1990-tallet for å finne en høyere kjøttinntekt enn i 2002.

Tabell 1 viser den områdevisse fordelingen av slaktekvantum, priser og kjøttinntekter.

1. tabealla. Biergodietnasat 2002 ja 2001 (1.000 kr)

Boazodoalloguovlu	Tonna njuovvan 2002 - Tonn slakt i 2002				2002		2001	
	Njuovahat	Priv.	Eará	Oktiibuot	Kr pr. kg	Árvu 1.000 kr	Kr pr. kg	Árvu 1.000 kr
Reinbeiteområde	Slakteri	Privat	Annet	Totalt	Kr per kg	Verdi 1.000 kr	Kr per kg	Verdi 1.000 kr
Buolbmát/Várjjat - Polmak/Varanger	181	29	2	213	48,55	10.339	46,35	11.359
Karášjohka - Karasjok	202	91	20	313	49,72	15.585	47,42	8.276
Nuorta-Finnmárku - Øst-Finnmark	384	120	22	526	49,17	25.883	46,63	19.635
Oarje-Finnmárku - Vest-Finnmark	328	147	39	514	52,44	26.974	47,67	16.144
Tromsa - Troms	8	40	8	56	62,38	3.514	51,82	2.725
Nordlándá - Nordland	75	34	1	110	53,05	5.830	52,82	6.604
D-Trøndelága - N-Trøndelag	156	26	1	183	49,35	9.016	47,45	10.376
L-Trønd./Hedm. - S-Trønd./Hedm.	192	20	0	212	52,87	11.187	49,50	11.574
Boazosearvvit - Tamreinlag	183	2	1	186	49,99	9.307	47,87	8.803
Oktiibuot - Totalt i 2002	1.327	388	73	1.787	51,31	91.711	-	-
Oktiibuot - Totalt i 2001	1.134	383	55	1.572	-	-	48,25	75.862

Tabell 1. Kjøttinntekter i 2002 og 2001 (1.000 kr)

Foto: Per Torbjørn Jystad

Unnit buhtadusmáksimat

Seammás go biergodienas lassánii, de máksojuvvui unnit buhtadus. Buhtadus massimiid ovddas unnui 12,7 miljovvna kruvnnuin ja stáhta buhtadusdoarjja unnui 29,5 miljovvna kruvnnuin.

Ollislaš rehketdoalus juhkkovuvvojit buhtadusat guokten vuolitpoastan – buhtadus boazomassimiid ovddas ja buhtadus areálamassimiid ovddas. Unnon massimiid geažil unnui buhtadusmáksu masson bohccuid ovddas 37,9 miljovvna 25,2 miljovvna kruvdnu 2001 rájes 2002 rádjái. Areálamassimiid ovddas gal baicca lassánii buhtadusmáksu 3,4 miljovvna 8,8 miljovvna kruvdnu. Oktiibuot mearkkaša dát ahte buhtadusmávssut unno 41,2 miljovvna kruvnnos 2001:s 34,0 miljovvna kruvdnu 2002:s (-7,3 miljovvna kruvnnos).

Unnit stáhtadoarjja

Stáhtadoarjagat mat njuolga váikkuhit boazodolliid sisohtui leat dábálaš doarjagat, eará doarjagat, liigedoarjagat, buohtalasealáhusdoarjagat, Boazodoalu árvoháhkkan-programma ja doarjagat radioaktivitehta vuostá. Dát doarjagat unno 102,1 miljovvna kruvnnos 2001:s 79,3 miljovvna kruvdnu 2002:s (-22,8 miljovvna kruvnnos). Vuosttažettiin leat liigedoarjagat unnon, 30,6 miljovvna kruvnnos 2001:s 1,1 miljovvna kruvdnu 2002:s.

Unnit golut

Boazoealáhusa ollislaš goluid dahket doaluid golut, orohagaid oktasašgolut ja boazoservviid golut. Sihke doaluid golut (-0,1 miljovvna kruvnnos), oktasašgolut (-1,3 miljovvna kruvnnos) ja boazoservviid golut (-0,7 miljovvna kruvnnos) unno 2001 rájes 2002 rádjái. Oktiibuot unno ollislaš golut 95,8 miljovvna kruvnnos 2001:s 93,6 miljovvna kruvdnu 2002:s (-2,2 miljovvna kruvnnos).

Buoret boadus

Ollislaš rehketdoallu čájeha ahte 2002 bohtosat ledje seamma dásis go 2001 bohtosat. Dat mii ealáhusii bázi manjel go ollislaš golut (oktan reantogoluiguin) ledje eret

Reduserte erstatningsutbetalinger

Samtidig som kjøttinntektene økte ble det utbetalt mindre i erstatning. Erstatninger for tap av rein gikk ned med 12,7 millioner kroner og ekstraordinære statstilskudd gikk ned med 29,5 millioner kroner.

I totalregnskapet inndeles erstatningene i to underposter – erstatning for tap av rein og erstatning for arealinngrep. Som følge av reduserte tap, gikk erstatningene for tap av rein ned fra 37,9 til 25,2 millioner kroner fra 2001 til 2002. Derimot økte erstatningene for arealinngrep fra 3,4 til 8,8 millioner kroner. Totalt sett innebærer dette at erstatningene gikk ned fra 41,2 millioner kroner i 2001 til 34,0 millioner kroner i 2002 (-7,3 millioner kroner).

Reduserte statstilskudd

Summen av alle statstilskudd som har betydning for reindriftsutøvernes inntekter omfatter ordinære tilskudd, andre tilskudd, ekstraordinære tilskudd, tilskudd til binæringer, Verdskapingsprogram for reindrift og tiltak mot radioaktivitet. Disse tilskuddene avtok fra 102,1 millioner kroner i 2001 til 79,3 millioner kroner i 2002 (-22,8 millioner kroner). Reduksjonen kan først og fremst knyttes til posten ekstraordinære tilskudd, som minket fra 30,6 millioner kroner i 2001 til 1,1 millioner kroner i 2002.

Reduserte kostnader

De samlede kostnadene i reindriftsnæringen består av driftsenhetenes kostnader, reinbeitedistriktenes felleskostnader og tamreinlagenes kostnader. Både driftsenhetenes kostnader (-0,1 millioner kroner), felleskostnadene (-1,3 millioner kroner) og tamreinlagenes kostnader (-0,7 millioner kroner) avtok fra 2001 til 2002. I sum ga dette en reduksjon i de totale kostnadene fra 95,8 millioner kroner i 2001 til 93,6 millioner kroner i 2002 (-2,2 millioner kroner).

Forbedring av resultat

Totalregnskapet viser at resultatene for 2002 var på samme nivå som resultatene i 2001. Det næringen satt

gesson ollislaš sisaboaduin (oktan stáhtadoarjagiin ja buhtadusmávssuiguin), unnui 142,7 mill. kruvnnos 2001:s 141,8 mill. kruvndui 2002:s. Dat mearkaša ahte juohke dollui bázi gaskamearálačat 228.228 kr 2002:s, ja 2001:s fas 228.985 kr. Vaikko boadus lea oalle seamma 2002:s go 2001:s, de leat almmotge ollislaš rehketdoalus stuora rievdamat soames poasttain dien guovtti jagi gaska. Oktiibuot atná Ekonomalaš lávdegoddi 2002 bohtosa čájehit sakka vuohkkaset ekonomalaš dilálašvuoda go jagis 2001. Dat bohtá das go márkansisaboadet leat lassánan, ja stáhtadoarjagat fas unnon. Biergodienas lea maid stuorát go stáhtadoarjja, ja dat lei nuppeládje 2001:s. ja 2000:s.

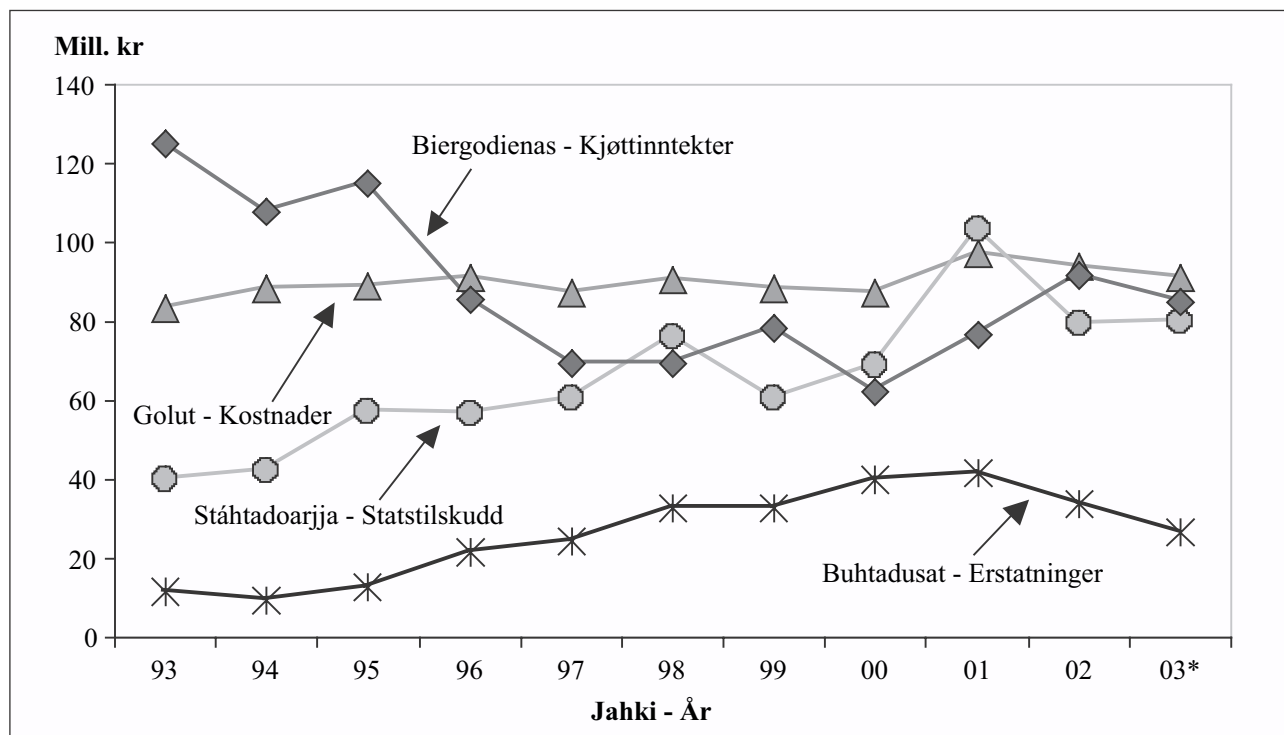
Mañemus logi jagi ekonomalaš ovdáneapmi

Dás árvvoštallojuvvo boazoealáhusa ekonomalaš ovdáneapmi mañemus logi jagi (1993–2002). Árvvoštallama vuodduin lea Govus 1. Fuomášuhttit ahte govvois maiddái leat mielde Ekonomalaš lávdegotti bušeahttalogut jahkái 2003. Logut mat leat govvosa duogázin, leat rehkenastojuvvon fásta haddin konsumhaddeindeavssa vuodul, vai loguid sáhtta buohtastahttit.

igjen med etter at de totale kostnadene (inkludert rentekostnader) var trukket fra de totale inntektene (inkludert statstilskudd og erstatninger), gikk ned fra 142,7 mill. kr i 2001 til 141,8 mill. kr i 2002. Dette innebærer at hver enkelt driftsenhet i gjennomsnitt satt igjen med 228.228 kroner i 2002, mot 228.985 kroner i 2001. Selv om resultatene er tilnærmet uendret fra 2001 til 2002, er det til dels store endringer i enkelte av totalregnskapets hovedposter mellom de to årene. Samlet sett vurderer Økonomisk utvalg det slik at resultatene for 2002 gjengir en vesentlig sunnere økonomisk situasjon enn i 2001. Dette har sammenheng med at de markedsbaserte inntektene har økt, mens det samlede omfanget av statlige tilskudd er klart lavere. Kjøttinntekten ligger også over statstilskuddet, noe det ikke var i 2001 og 2000.

Økonomisk utvikling i det siste tiåret

Her vurderes hovedtrekkene i den økonomiske utviklingen i reindriftsnæringen i løpet av den siste tiårsperioden (1993–2002). Figur 1 danner grunnlaget for vurderingene. Det gjøres oppmerksom på at figuren også viser Økonomisk utvalgs budsjettall for 2003. Tallmaterialet som ligger til grunn for figuren er omregnet til faste priser ved hjelp av konsumprisindeksen, slik at de er sammenlignbare.

Govus 1. Boazoealáhusa ollislaš rehketdoalu váldopoasttaid sturrodaga rievddadeapmi 1993–2003* (*2003 bušeahttalogut). (2002-kruvdnoárvvu mielde)

Figur 1. Utvikling i størrelsen på en del hovedposter i reindriftnæringens totalregnskap i perioden 1993–2003* (*budsjettall for 2003). (Faste 2002-kroner)

Biergodienas aivve njiedjá áigodagas 1993–2000. Jagi 2000 rájes jahkái 2002 gal baicca lassáne biergodietnasat oalle ollu. Váttis márkandiliid ja njuovahagaid dievvan biergovuorkkáid geažil 2003 čávčča vurdojuvvo ahte biergodienas fas unnu 2003:s jagi 2002 ektui.

Golut leat dán áigodagas smávvat lassánan, ja alimusas ledje jagis 2001. Dalle ledje golut nu stuorrát vuostta-

Kjøttinntektene viste en fallende tendens i perioden 1993–2000. Fra 2000 til 2002 økte derimot kjøttinntektene vesentlig. Som følge av en vanskelig markedsituasjon og fulle lagre hos slakteriene ved inngangen til slaktesesongen 2003, forventes en nedgang i kjøttinntektene fra 2002 til 2003.

Kostnadene har vært svakt økende i sammenlignings-

žettiin dan dihte go doaluin ledje nu stuora golut dien jagi. Oktasašgolut ledje buot alimusat jagis 1995, dan dihte go dalle huksejuvvojedje guodohanáiddit Oarje-Finnmárkkus. Boazoservviid golut leat dán áigodagas leamaš oalle dásse- dat birrasiid vihtta miljovvna kruvvnno jagis (2000 árvvu mielde).

Ollislaš buhtadusmávssut ledje ovttá dásis jagiin 1993 ja 1994. 1994 rájes 2001 rádjái lassánedje buhtadusmávssut, dan dihte go boraspirebuhtadus-mávssut lassánedje (buhtadusat areálamassimiid ovddas leat áigodagas leamaš oalle dásse- dat, muhto jagis 2002 lei dat alit). 2001 rájes 2003 rádjái unnui boazovahátbuhtadusmáksu. Dat unnui dan geažil go diedihuvvojedje unnit massimat, dan seammás go leat unnit meari massimiid ovddas máksojuvvon buhtadusat.

Doarjagat unnume

Stáhtadoarjagat mihtiduvvon fásta hattiid mielde lassánedje 40 miljovvna kruvvnos jagis 1993 103 miljovvna rádjái 2001:s. Stuora doarjjamearri jagis 2001 boahatá das go sihke dábaláš ja liigedoarjagat ledje buot stuorámusat dien jagi. Maŋnel 2001 leat stáhtadoarjagat unnon.

Maŋemus logi jagi ollislaš árvvoštallan čájeha ahte boazoealáhusas lei oalle buorre ekonomaláš dilálašvuohta 1996 rádjái. Maŋnel 1996 leat biergodietnasat leamaš unnibut go golut, ja ealáhus lea oalle sakka leamaš doarjagiid ja buhtadusaid duohken. Deattuhuvvo liikká ahte dilálašvuohta lei sakka buorránišgoahatán áigodaga loahpageačen – ja 2002:s lei biergodienas seamma dásis go golut, ja dat ledje stuorábut go stáhtadoarjja.

perioden, med toppunkt i 2001. Denne toppen skyldes særlig at driftsenhetenes kostnader var på sitt høyeste nivå i sammenligningsperioden dette året. Felleskostnadene var på topp i 1995, noe som hadde sammenheng med byggingen av sperregjerder i Vest-Finnmark. Tamreinlagenes kostnader har vært relativt stabile rundt fem millioner kroner (2002-verdi) i hele sammenligningsperioden.

De samlede erstatningsutbetalingene var på samme nivå i 1993 og 1994. Fra 1994 til 2001 økte erstatningsutbetalingene, som følge av økte utbetalinger i forbindelse med tap til rovvilt (erstatningene for arealinngrep har vært forholdsvis stabile i sammenligningsperioden, men med en topp i 2002). Fra 2001 til 2003 reduseres erstatningsutbetalingene for tap av rein. Nedgangen har sammenheng med en reduksjon i antall oppgitte rovdryttap, kombinert med en reduksjon i andel erstattede tap.

Tilskudd på vei ned

Statstilskuddene målt i faste priser økte fra 40 millioner kroner i 1993 til 103 millioner kroner i 2001. Det høye nivået i 2001 hadde sammenheng med at både de ordinære og de ekstraordinære tilskuddene var på topp i sammenligningsperioden dette året. Etter 2001 har statstilskuddene minket.

En helhetsvurdering av den økonomiske utviklingen i den siste tiårsperioden tilsier at reindriftsnæringen hadde en forholdsvis god økonomi frem til 1996. Etter 1996 har kjøttinntektene vært lavere enn kostnadene, og man har i stor grad vært avhengig av statstilskudd og erstatninger. Det påpekes imidlertid at situasjonen er vesentlig forbedret i slutten av sammenligningsperioden – i 2002 var kjøttinntektene på samme nivå som kostnadene, og de var høyere enn statstilskuddene.

Ollislaš rehketdoallu

Boazodoalu Ekonomaláš lávdegoddi almmuha jahkásaččat raportta «Boazodoalu ollislaš rehketdoallu». Ollislaš rehketdoallu lea vuodđun ealáhussoahpamuššii, man Stáhta Eanandoallodepartemeantta bokte ja boazoealáhus NBR bokte šiehtadallet juohke jagi. Ulbmil ollislaš rehketdoalu ráhkademiin lea oazžut dieduid ealáhusa ekonomaláš dilálašvuođa birra, sihke riikka- viidosoččat ja iešgudet guovlluid mielde.

Dán artihkkalis čilgejuvvo boazoealáhus ekonomaláš dilálašvuohta ollislaš rehketdoalu dihto váldopoasttaid bokte – mat lea biergodienas, buhtadusat, stáhtadoarjja, golut ja boadus. Loahpas govviduvvo boazoealáhusa ekonomaláš ovdáneapmi maŋemus logi jagi. Jus háliidat dárkilet dieduid ealáhusa ekonomaláš dilálašvuođaid birra, de čujuhit ollislaš rehketdollarui.

Totalregnskapet

Økonomisk utvalg for Reindriften legger årlig frem publikasjonen «Totalregnskap for reindriftsnæringen». Totalregnskapet danner utgangspunkt for forhandlingene om en næringsavtale mellom Staten ved Landbruksdepartementet og reindriftsnæringen ved NRL. Hensikten med totalregnskapet er å vise oversikter over den økonomiske situasjonen i næringen, både for landet som helhet og for de ulike reinbeiteområdene.

I denne artikkelen beskrives den økonomiske situasjonen i reindriftsnæringen med utgangspunkt i en del hovedposter i totalregnskapet – kjøttinntekter, erstatninger, statstilskudd, kostnader og resultat. Til slutt skisseres den økonomiske utviklingen i reindriften i løpet av den siste tiårsperioden. Det henvises til totalregnskapet for en grundigere gjennomgang av den økonomiske situasjonen i næringen.

Nordområdemeldingen:

En reindrift som sikrer kultur, økonomi og miljø

Norge må bidra til å bevare og videreutvikle en bærekraftig reindrift i nord – som næring og kulturbærer på tvers av landegrensene, skriver utvalget som har levert Nordområdemeldingen.

Av Per Torbjørn Jystad

Nordområdemeldingen – «Mot Nord» (NOU: 2003/32) er utarbeidet av et ekspertutvalg for nordområdene, nedsatt av Regjeringen 3. mars 2003. NOU'en ble avgitt til Utenriksdepartementet 8. desember 2003.

Selve meldingen har vært ute på høring og skal etter planen behandles av Stortinget denne våren. I meldingen heter det at;

– Reindriften har i uminnelige tider brukt store landområder. Reindriftsnæringen har stor betydning for opprettholdelse og utvikling av mange sirkumpolare urfolkssamfunn, slik som det samiske. Et samarbeid på tvers av landegrensene vil gi reindriften et bedre økologisk og økonomisk grunnlag og styrke reindriftens etablerte rettigheter. I mange områder er det fare for at reinnomadismen med sin unike kompetanse forsvinner, som følge av ytre påvirkninger og økt globalisering av nordområdene.

Utvalget har landet på følgende anbefaling; Norge må bidra til å bevare og videreutvikle en bærekraftig reindrift i nord – som næring og som kulturbærer på tvers av landegrensene.

Det er en stor utfordring for reindriften å klare å utnytte tradisjonskunnskapen som basis for positiv utvikling og lokalbasert verdiskaping, lyder begrunnelsen. Det vises konkret til at Norge har den største samiske befolkningen og bør ta spesielt ansvar for dette ved å etablere et internasjonalt fag- og formidlingscenter for sirkumpolare reindriftsfolk. Det er naturlig å lokalisere senteret i Kautokeino for å dra nytten av det etablerte Kompetansesenteret for urfolks rettigheter og de samiske utdannings-

og forskningsmiljøene, mener utvalget.

Tabellen og kartet er hentet fra meldingens kapittel 3. Hele meldingen er tilgjengelig på Kommunal- og Regionaldepartementets hjemmesider.

Tabell 3.1
Landareal, totalt bosatte samt folketall for urfolk i Arktis

	Landareal i Arktis (km ²)	Total bosetting	Urfolk	Andel urfolk
Alaska	1 400 000	481 000	73 235	15%
Canada	4 000 000	93 000	47 351	51%
Grønland	2 200 000	56 000	48 029	86%
Island	103 000	267 000	0	
Færøyene	1 399	44 000	0	
Norge	95 489	380 000	38 000	10%
Sverige	98 911	264 000	5 600	2%
Finland	99 000	200 000	4 000	2%
Russland	3 100 000	2 000 000	105 000 ¹	5%

1) Kilde er i tillegg RAIPON (www.raipon.org), som refererer til Goskomat Rossi, 1998. Tallet inkluderer også antall jakutere og komier.

Tallene i tabell 3.1 er basert på området som AMAP definerer som Arktis, og inkluderer for eksempel ikke Nordland sør for polarsirkelen. Svalbard med sine 61 000 km² og 2 500 innbyggere er heller ikke med i oversikten.

Kilde: AMAP 1998 (<http://www.amap.no>)

T.h.: Figur 3.1

Ulike folkegrupper i Arktis

Kilde: Norsk Polarinstittutt (www.npolar.no)

Nettjenesten www.reindrift.no

Tidligere på året lanserte Reindrifftsforvaltningen ny internettside. Her finnes mye nyttig informasjon som angår reindriften, både på norsk og samisk. En av de nye tjenestene er hele Norges reinmerkereregister på nett. Dette er en av de tjenestene som er mest populær blant brukerne, ifølge de tilbakemeldingene vi hittil har fått.

Av Berit Anne Sara Triumf

Særlig den yngre generasjonen er begeistret for at man nå kan søke etter reinmerker på internett. Dette vil også være en fin anledning for de som ikke er så vant med å bruke internett, til å bli bedre kjent med hvordan ny teknologi og gammel tradisjon kan kombineres. Man skal kunne søke etter reinmerker på person, på hovedsnitt og distriktvis. Etter at man har definert et søk, så kommer resultatet listet opp. Fortsatt gjenstår en del arbeid med merkereregistret, blant annet mangler vi ennå snittbenedvnelser på de forskjellige samiske dialektene. Men det kommer ganske snart. Det vil etterhvert også bli mulig å konstruere et merke for så å kopiere det og sende det inn elektronisk som søknad om nytt reinmerke.

Digitale kart

Digitale kart over reindrifftsområder er også noe som vi ikke har hatt tidligere på internett. Kartene er utarbeidet i samarbeid med reinbeitedistriktene som informasjon om reindriftenes arealbruk. I kartløsningen er det mulig å forstørre og forminske kartene over distriktene med knappene under kartbildet. Man kan velge et

reinbeitedistrikt ved å klikke på distriktets nummer på kartet. Videre er det mulig å velge ut og se på de ulike årstidsbeiter for distriktene.

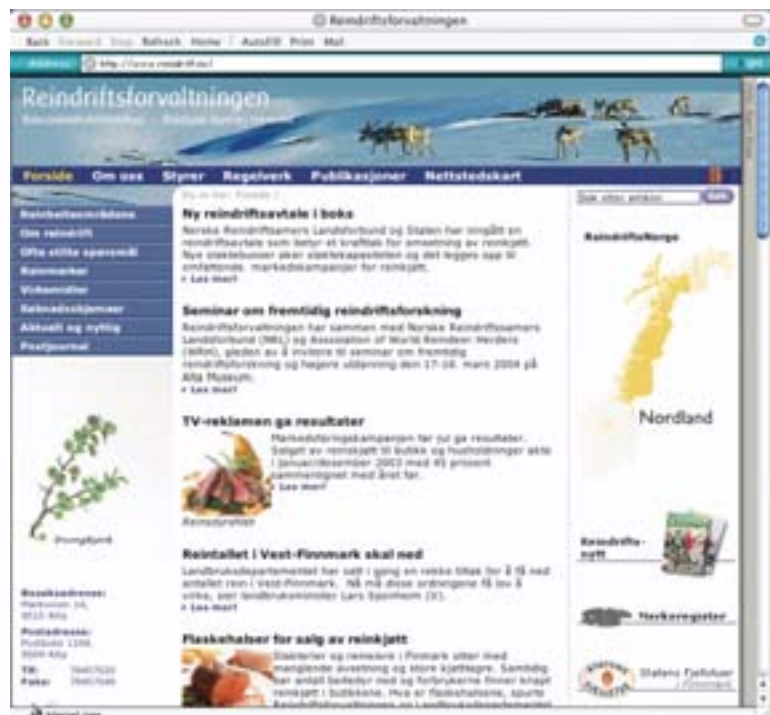
Det er mulig å ta utskrift fra akkurat det kartet man selv har «tegnet» eller å sende kartet på e-mail direkte. Kartene er fortsatt under bearbeidelse og alle kart er derfor ikke å regne som ferdigstilt. Også kartfunksjonen er under fortsatt utvikling og er derfor ikke helt stabil ennå.

Også Reindrifftsnytt er nå på nett. Heretter vil Reindrifftsnytt være på nett noen dager før du har papirversjonen i handa. Også tidligere numre av magasinet er publisert på nettet som pdf-filer. I tillegg vil man etter hvert kunne lese aktuelle reindrifftsrelaterte nyheter hentet fra utvalgte aviser og medier fra hele reindrifftsområdet.

Fakta og nøkkeltall

Reinbeiteområdene har fått en sentral plass i Reindrifftsforvaltningens nettsted. Alle områdekontorene har nå mulighet til å drive med aktiv informasjon om lokale saker på internettsiden. Faktaopplysninger og nøkkeltall for distriktene er delt opp områdevis. I tillegg kommer aktuelle lokale nyheter under de forskjellige reinbeiteområdene. En sak med kun lokal interesse vises som regel ikke som nyhetssak på forsiden, men kommer som nyhet under det aktuelle reinbeiteområdet.

I tillegg finnes relevant informa-

sjon om Reindrifftsforvaltningen og reindriften i Norge. Her finnes også oversikter over aktuelle virkemidler samt søknadsskjemaer med frister. Selvsagt vil det også være mulig å finne aktuelle møtebøker fra reindriftenes styringsorganer som Reindrifftsstyret, RUF, Områdestyrene og Merkenemndene.

Fjellstuene

Statens fjellstuer har inngang via vårt nettsted til egen nettside med informasjon om fjellstuene. Der er det også laget forslag til turalternativer i Finnmark. Mange har lurt på hvorfor denne er på nettsiden til Reindrifftsforvaltningen, og det er fordi det er Reindrifftsforvaltningen som er driftsansvarlig for Statens fjellstuer i Finnmark.

Ta kontakt med

Nettredaksjonen består av Rolf Gunnar Mienna, Adam Klemet Hætta, Sveinung Rundberg, Bård Antonsen, Kjell Kippe, Theo Willenfeldt, Hartvig Mienna, Magnar Evertsen og Berit Anne S. Triumf. Sistnevnte er nettredaktør. Teknisk ansvarlig er Alf Lorås. Vi er interesserte i tilbakemeldinger fra brukerne om nettjenestene våre. Bruk da gjerne mailadressen til redaksjonen som er nettredaksjon@reindrift.no

Reinporselelen fra Lappland

I Finland kan et prosjekt med å lage eksklusiv porselen av reinbein bli en aldri så liten suksess. Prototypen av en porselensbolle laget av reinbein er allerede utviklet.

Av: Agnar Berg

Reinbein-porselenet er utviklet i den lille nordfinske byen Sodankylä like nord for Rovaniemi. Forskningen som ligger bak utviklingen av reinporselelen er sponset av EU, og EU fortsetter å støtte prosjektet frem til i sommer.

– Råstoffet, reinsdyrbein, får vi tak i fra reinsdyrslakteriet her. Det første vi gjør med beina er å rense dem for fett og kjøttrester og andre organiske ting, sier prosjektansvarlig Maija Vepsäläinen.

Omlag 50 prosent av «melet» som er råstoffet til porselensbollen kommer fra reinbein. Resten av innsatsfaktoren er fra stein fra Sør-Finland.

Bein fra for eksempel kyr har lenge vært brukt som råstoff for porselen. Reinbein er et helt nytt fenomen.

– I litteraturen står det at bein fra ville dyr ikke er så bra, men vi har erfaring med at reinbein er veldig godt egnet. I tillegg er de veldig «rene», sier Vepsäläinen.

Hun legger til at det tok ca. ett år å lage oppskriften til «melet» som brukes i porselenet. Vepsäläinen fortsetter med å fortelle at en faktisk i sluttproduktet kan se forskjell på om beinene kommer fra et gammelt eller ungt dyr. En kan også se forskjell på porselen som kommer fra et dyr som har hatt godt beite og et som har hatt dårlig beite.

Eksklusivt. Maija Vepsäläinen har ledet prosjektet med å bruke reinbein som råstoff til porselen.

Foto: Agnar Berg

I løpet av året skal den kommersielle produksjonen være startet og reinporselelen skal samtidig lanseres over hele verden. Porselensbollen blir ikke noe billigprodukt. Vepsäläinen sier at prisen vil ligge på ca. 900 kroner.

– Det er et eksklusivt produkt – et minne folk som har vært i her i Lappland tar med seg hjem og når de tar bollen frem igjen skal opplevelsene fra Lappland komme frem igjen, sier hun.

Adresser i Reindriftsforvaltningen

Alta

Postboks 1104, 9504 Alta
Tlf. 78 45 70 20 - Faks 78 45 70 49
E-post: alta@reindrift.no

Øst-Finnmark

Boks 174, 9735 Karasjok
Tlf. 78 46 87 00 - Faks 78 46 87 01
E-post: karasjok@reindrift.no

Vest-Finnmark

9520 Kautokeino
Tlf. 78 48 46 00 - Faks 78 48 46 10
E-post: kautokeino@reindrift.no

Troms

Boks 1183, 9326 Bardufoss
Tlf. 77 85 09 40 - Faks 77 85 09 49
E-post: moen@reindrift.no

Nordland

Sjøgata 78, 8200 Fauske
Tlf. 75 60 02 60 - Faks 75 60 02 61
E-post: fauske@reindrift.no

Nord-Trøndelag

7760 Snåsa
Tlf. 74 13 80 50 - Faks 74 13 80 51
E-post: snaasa@reindrift.no

Sør-Trøndelag/Hedmark

Boks 121, 7361 Røros
Tlf. 72 41 15 46 - Faks 72 41 00 72
E-post: roros@reindrift.no

